

**Likumprojekta "Pašvaldību likums"
sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)**

Tiesību akta projekta anotācijas kopsavilkums	
Mērķis, risinājums un projekta spēkā stāšanās laiks (500 zīmes bez atstarpēm)	Likumprojekts "Pašvaldību likums" (turpmāk – Likumprojekts) izstrādāts, lai nodrošinātu laikmetīgu pārvaldību pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas, veicinot demokratizāciju, skaidrāk nodalot lēmējvaru no izpildvaras, nosakot skaidru kompetenču un funkciju sadali. Likumprojekts stājas spēkā 2021. gada 1. jūlijā.

I. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība		
1.	Pamatojums	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 228. punkts. 2. Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija protokola Nr. 44 54. § "Informatīvais ziņojums "Par pašvaldību likuma izstrādi"" 2. punkts. 3. Ministru kabineta 2020. gada 14. maija rīkojuma Nr. 268 "Par konceptuālo ziņojumu "Par līdzdalības budžeta ieviešanu Latvijā"" 3. punkts. 4. Ministru kabineta 2019. gada 22. maija rīkojuma Nr. 247 "Par Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānu 2019.–2022. gadam" 4.4.5. apakšpunkts.
2.	Pašreizējā situācija un problēmas, kuru risināšanai tiesību akta projekts izstrādāts, tiesiskā regulējuma mērķis un būtība	<p>Kopš likuma "Par pašvaldībām" pieņemšanas 1994. gadā ir notikušas būtiskas izmaiņas valsts pārvaldē kopumā, līdz ar to daļa no esošā regulējuma normām ir atzīstamas par novecojušām, neefektīvām un esošajai sistēmai neatbilstošām. Tajā pašā laikā ar Likumprojektu nav paredzēts veidot no esošā regulējuma radikāli atšķirīgu pašvaldību darbības sistēmu pēc būtības, bet gan uzlabot jau esošo, papildus ieviešot atsevišķus jaunus institūtus. Izmaiņas pašvaldību darbības tiesiskajā regulējumā neizbēgami nepieciešamas arī saistībā ar administratīvi teritoriālo reformu, galvenokārt akcentējot nepieciešamību pēc augstākas sabiedrības iesaistes pakāpes lēmumu pieņemšanā un efektīvākiem instrumentiem, kas nodrošinātu viedokļu uzklauššanu un izvērtēšanu sabiedrībai būtiskos ar pašvaldību darbību saistītos jautājumos.</p> <p>Tādēļ arī Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 228. punktā tika paredzēts izstrādāt jaunu Vietējo pašvaldību likumprojektu ar mērķi nodrošināt laikmetīgu pārvaldību pēc administratīvi teritoriālās reformas, tajā skaitā veicinot demokratizāciju, skaidrāk nodalot lēmējvaru no izpildvaras, nosakot skaidru kompetenču un funkciju sadali. Īstenojot Valdības rīcības plāna pasākumu, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM)</p>

sagatavoja informatīvo ziņojumu "Par pašvaldību likuma izstrādi", kas tika pieņemts zināšanai Ministru kabinetā, un ar 2020. gada 14. jūlija protokola Nr. 44 54. § "Informatīvais ziņojums "Par pašvaldību likuma izstrādi"" 2. punktu VARAM tika uzdots izstrādāt un līdz 2020. gada 31. oktobrim iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā jauno Pašvaldību likuma projektu.

Likumprojektā ietverts tāds uzlabots pašvaldības darbības organizācijas modelis, kas mazina iespēju dažādi interpretēt un piemērot tiesību normas un ir vērstas uz efektīvāku pārvaldi un iedzīvotāju viedokļu respektēšanu, kā arī iedzīvotāju iesaistes pašvaldību darbībā garantiju. Likumprojekts nosaka pašvaldības darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldības kompetenci, pārvaldes institucionālo sistēmu, domes un tās izveidoto institūciju, domes priekšsēdētāja un izpilddirektora pilnvaras, kā arī paredz sabiedrības iesaisti pašvaldības darbā, pašvaldību savstarpējo sadarbību un regulē pašvaldības attiecības ar valsts institūcijām. Likumprojektā nav apskatīti ar pašvaldību darbību saistīti jautājumi, ko regulē citi ārējie normatīvie akti.

Atšķirībā no pašlaik spēkā esošā tiesiskā regulējuma Likumprojekta Vispārīgajos noteikumos iekļauts Likumprojekta mērķis. Definējot pašvaldības jēdzienu, uzsvērtas būtiskākās pazīmes, kas pašvaldību nošķir no citām publiskām personām – noteikta teritorija, noteikta kompetence un atbildība, kā arī iedzīvotāju interešu īstenošana.

Vispārīgie noteikumi un pašvaldību kompetence ***Pašvaldības administrācijas jēdziens***

Pašlaik jēdziens "pašvaldības administrācija" normatīvajā aktā nav definēts un līdz ar to tiek lietots atšķirīgi – šaurākā izpratnē ar pašvaldības administrāciju saprotot tikai pašvaldības domes un komiteju darbību nodrošinošu institūciju, savukārt plašākā nozīmē tajā tiek ietverta visa pašvaldības izpildvara – gan institūcijas, gan iestādes, gan amatpersonas. Ņemot vērā pastāvošās atšķirības, kas rada neviennozīmīgu normu interpretāciju, Likumprojektā skaidrots, ka ar pašvaldības administrāciju tiek saprastas visas pašvaldības izpildinstitūcijas – iestādes un amatpersonas (gan struktūrvienības, gan patstāvīgās iestādes, gan amatpersonas, izņemot pašvaldības kapitālsabiedrības, kas ir patstāvīgs privāto tiesību subjekts). Vienlaikus Likumprojektā ietverts arī centrālās pārvaldes kā domes un komiteju organizatoriskās un tehniskās darbības nodrošinātājas jēdziens. Apzīmējums "pārvalde" lietots, lai neradītu neskaidrības ar visaptverošo jēdzienu "pašvaldības administrācija". Jāatzīmē, ka centrālās pārvaldes vadītājs var būt jebkura pašvaldības izvēlēta amatpersona, ne tikai izpilddirektors. Turklāt pašvaldībai dota rīcības brīvība izvēlēties, vai un kādā formā šādu pārvaldi veidot – kā iestādi vai kā struktūrvienību.

Pašvaldības kompetences iedalījums

Atšķirībā no spēkā esošā likuma "Par pašvaldībām" regulējuma Likumprojektā noteikts pašvaldības kompetences iedalījums autonomajā un uzdotajā kompetencē. Pašvaldības autonomajā kompetencē ietilpst autonomās funkcijas un brīvprātīgās iniciatīvas, kas ir viens no autonomās kompetences unikālākajiem un būtiskākajiem aspektiem. Uzdoto kompetenci savukārt veido deleģētie pārvaldes uzdevumi. Likumprojektā netiek lietots jēdziens deleģētā kompetence, jo tas pēc savas būtības ir sašaurināts un attiecināms tikai uz vienu no Valsts pārvaldes iekārtas likumā norādītajiem publisko tiesību līguma veidiem – deleģēšanas līgumu. Turklāt ar deleģēšanas līgumu atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma regulējumam var tikt nodota tikai pārvaldes uzdevuma nevis funkcijas izpilde.

Likumprojektā vairs netiek atsevišķi nodalītas tā sauktās "dalītās atbildības funkcijas" – ar likumu uzdodot pašvaldībai pildīt valsts tiešās pārvaldes funkcijā ietilpstošus pārvaldes uzdevumus, ko dalīti īsteno valsts un pašvaldība (piemēram, izglītības un sociālās palīdzības jomā), kā arī dalītas atbildības funkcijas starp pašvaldībām, piemēram, veidojot kopīgas iestādes, jo šis jautājums ir regulēts speciālajos nozaru likumos. Turklāt, skatot gan likumā "Par pašvaldībām", gan Likumprojektā nosaukto pašvaldības autonomo funkciju izpildes kārtību, kas regulēta speciālajos normatīvajos aktos, secināms, ka funkciju (tajās ietilpstošo pārvaldes uzdevumu) izpildē ir iesaistīta arī valsts tiešā pārvalde. Līdz ar to Likumprojektā noteikts, ka valsts var uzņemties pašvaldības autonomajā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildi, ievērojot subsidiaritātes un proporcionalitātes principu. Tas nozīmē, ka funkcijā ietilpstošu pārvaldes uzdevumu pilda subjekts, kurš ir tuvāk iedzīvotājam un var uzdevumu izpildīt efektīvāk (piemēram, kā tas ir izglītības jomā – mācību saturu nosaka valsts, savukārt lēmumu par skolas atvēršanu pieņem pašvaldība, izvērtējot faktisko situāciju un sabalansējot to ar iedzīvotāju interesēm).

Vienlaikus Likumprojekta regulējumā papildināts, ka pašvaldība autonomās funkcijas pilda ne tikai atbilstoši likumiem un Ministru kabineta noteikumiem, bet arī – saistošajiem noteikumiem un Valsts pārvaldes iekārtas likuma kārtībā noslēgtam publisko tiesību līgumam (ja tāds ir noslēgts), jo arī ar šiem tiesību aktiem var tikt regulēta autonomās funkcijas (tajā ietilpstoša pārvaldes uzdevuma) izpildes kārtība.

Brīvprātīgo iniciatīvu īstenošana

Likumprojektā iekļauta norāde, ka pašvaldības brīvprātīgās iniciatīvas finansējumu nodrošina pati pašvaldība, ņemot vērā, ka to ieviešana ir katras pašvaldības brīvprātīga izvēle. Vienlaikus uzsvērts, ka prioritāra ir autonomo funkciju un deleģēto pārvaldes uzdevumu izpildes nodrošināšana, tādējādi novēršot situāciju, ka pašvaldība īsteno brīvprātīgās iniciatīvas, neskatoties uz to, ka citu tās kompetencē esošo funkciju izpildei finansējums ir

nepietiekams. Katrai pašvaldībai ir pienākums izvērtēt visu sabiedrības grupu intereses un noteikt prioritātes, kā arī paredzēt saprātīgu un racionālu finansējuma sadalījumu šīm prioritātēm.

Šāds risinājums izvēlēts arī, iepazīstoties ar Valsts kontroles lietderības revīzijas “Vai valstī īstenotā sociālās iekļaušanas politika sasniedz tai izvirzītos mērķus nabadzības mazināšanas jomā?” (turpmāk – Revīzija) ziņojumu (apstiprināts 28.04.2020.). Revīzijā padziļināti vērtējot pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem 2018.gadā novirzīto finansējumu, no revīzijas izlasē iekļautās 21 pašvaldības kopējiem brīvprātīgās iniciatīvas atbalstam novirzītajiem 3,349 milj. *euro* saskaņā ar revidentu aplēsēm vismaz 1,747 milj. *euro* jeb 52% līdzekļu bija novirzīti tādiem pabalstu veidiem, kas nav mērķēti nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem. Turklāt pašvaldības saviem iedzīvotājiem piemēro arī dažādus atvieglojumus, piemēram, brīvpusdienas pirmsskolas izglītības iestādēs izglītojamajiem vai izglītojamajiem, kas mācās 5.–12.klasē, atvieglojumus sabiedriskajam transportam un nekustamā īpašuma nodoklim, kuru kopējā summa tikai revīzijas izlasē iekļautajā 21 pašvaldībā 2018.gadā sasniedza 14,177 milj. *euro*. Revīzijā ir konstatēts, ka 1/5 daļa no kopējiem pašvaldību sociālajai aizsardzībai paredzētajiem līdzekļiem 2018.gadā tika izmantoti dažādu pabalstu izmaksai, kā arī lai realizētu citas pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas, kas ietver arī dažādu pabalstu piešķiršanu. Pabalstiem, kas tiek izmaksāti, izvērtējot personas ienākumus un mantisko stāvokli, tika novirzīti 33,398 milj. *euro* jeb 13% no kopējiem sociālās aizsardzības izdevumiem. Savukārt izdevumi pašvaldību brīvprātīgo iniciatīvu izpildei, kas visbiežāk tiek piešķirti neatkarīgi no personas materiālā stāvokļa, sasniedza 15,973 milj. *euro* jeb 6% no sociālās aizsardzības izdevumiem. Turklāt revīzijā veikto pārbaužu rezultāti apliecina, ka pašvaldību noteikto pabalstu ieviešanas pamatojums parasti nav saistīts ne ar nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju mērķgrupu problēmu risināšanu un to vajadzību apmierināšanu, ne arī ar citu sociālo problēmu risināšanu. To revidentu veiktajā aptaujā daļēji ir atzinušas arī pašas pašvaldības – 23 jeb 19% pašvaldību tajā esošo brīvprātīgo iniciatīvu atbalsta veidu ieviešanas pamatojumu nemaz nevar noteikt, jo atbalsts ir veidojies vēsturiski, bet, ieviešot jaunu sociālo atbalstu iedzīvotājiem, pašvaldības finansiālās iespējas un domes politiskie lēmumi tiek ņemti vērā biežāk nekā iedzīvotāju aptauju rezultāti vai saņemtie ierosinājumi.

Pašvaldības autonomo funkciju formulējuma pārskatīšana

Pašvaldības autonomo funkciju izpildi, ņemot vērā, ka tās ir saistītas ar vietējas nozīmes jautājumu risināšanu, organizē un par to atbild pašas pašvaldības. Līdz ar to ir jo īpaši svarīgi, lai minētās funkcijas atbilstu pašvaldību attīstības tendencēm, to saturs būtu nepārprotams un pietiekami izsmeļošs, kā arī tajās lietotie jēdzieni atbilstu citos normatīvajos aktos

ietvertajai terminoloģijai, lai novērstu neskaidrības funkciju izpildes gaitā. Likumprojektā ietvertais autonomo funkciju formulējums veidots, pamatojoties uz nozaru ministriju sniegtajiem priekšlikumiem, un tas saturiski neveido jaunas pašvaldību autonomās funkcijas, bet gan tikai precizē esošo saturu, jo papildu pienākumu uzlikšana pašvaldībām iespējama tikai vienlaikus ar atbilstoša finansējuma paredzēšanu. Likumprojekta izstrādes gaitā netika atbalstīta speciālajos nozaru likumos ietverta pašvaldību funkciju pārvešana uz izstrādājamo Likumprojektu, tādējādi zaudējot saikni ar konkrēto nozari. Tāpat arī Likumprojekta izstrādes gaitā nav pārskatīts vai mainīts pašvaldībām nodoto autonomo funkciju saturs, paplašinot vai kā citādi mainot to apjomu, bet gan pēc iespējas precīzi definēts to reālais tvērums saskaņā ar nozaru speciālo normatīvo aktu regulējumu. Rezultātā ir precizēta lielākā daļa funkciju.

Likumprojekta izstrādei organizētās VARAM darba grupas ietvaros notikušās diskusijas starp pašvaldību un attiecīgo nozaru ministriju pārstāvjiem atspoguļo atšķirīgos šo institūciju uzskatus par autonomo funkciju saturu un izpildes nosacījumiem. Līdz ar to izmaiņas pašlaik noteiktajā pašvaldību funkciju saturā un apjomā iespējams veikt tikai pēc minēto institūciju kopīgi veikta katras funkcijas izvērtējuma.

Vienlaikus ne Izglītības un zinātnes ministrija, ne pašvaldības pārstāvošās organizācijas neiebilst par sporta attīstības veicināšanas kā atsevišķas pašvaldības autonomās funkcijas norādīšanu Likumprojektā, jo pašvaldības izmanto Sporta likumā paredzētās tiesības un aktīvi līdzdarbojas arī sporta jomas finansēšanas sistēmā. Pašreiz likums "Par pašvaldībām" (15. panta pirmās daļas 6. punkts) paredz veselības aprūpes pieejamību, veselīga dzīvesveida un sporta veicināšanu kā vienu funkciju. Savukārt pēc nozaru ministriju (Labklājības ministrija un Tieslietu ministrija) vienošanās divas pašreizējās funkcijas bērnu tiesību aizsardzības jomā, kas raksturīgas pašvaldības bāriņtiesai (gādāt par aizgādību, aizbildību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību un īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā), ir apvienotas vienā funkcijā, pēc būtības to saturu nemainot. Pēc Satiksmes ministrijas priekšlikuma atsevišķi izdalīta arī satiksmes infrastruktūras izveides, uzturēšanas un pārvaldības funkcija, kas pašreiz iekļaujas administratīvās teritorijas labiekārtošana funkcijā (likuma "Par pašvaldībām" 15. panta pirmās daļas 2. punkts). Satiksmes infrastruktūras pārvaldības ietvaros pašvaldība nodrošina:

- pašvaldības satiksmes infrastruktūras, tostarp ceļu un ielu, uzskaiti un informācijas aktualizēšanu atbilstoši faktiskajām izmaiņām;
- pašvaldības satiksmes infrastruktūras, tostarp ceļu un ielu, attīstības plānošanu;
- pašvaldības satiksmes infrastruktūras, tostarp ceļu un ielu tīkla, pieejamības jautājumu risināšanu.

Savukārt Ekonomikas ministrija rosināja izteikt jaunā redakcijā pašvaldības autonomo funkciju – nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu (likuma “Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 14. punkts), – salāgojot terminoloģiju ar likumprojektā “Grozījumi Būvniecības likumā” (Nr. 574/Lp13), kas ir izskatīšanā Saeimā, paredzēto formulējumu un definējot funkciju “nodrošināt ar būvniecības procesu saistīta administratīvā procesa tiesiskumu”.

Turpretī atsevišķas pašvaldības autonomās funkcijas, kas ir noteiktas likumā “Par pašvaldībām”, Likumprojektā nav iekļautas. Proti, uz Likumprojektu nav pārnesta funkcija pašvaldībai noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi (likuma “Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 3. punkts). Valsts un pašvaldību īpašumā esošo mežu izmantošanas tiesiskā bāze ir noteikta Meža likumā, savukārt publisko ūdeņu pārvaldība – Civillikumā un Zemes pārvaldības likumā, uz ko ir norādījusi Zemkopības ministrija. Līdz ar to arī pilnvarojums pašvaldībai noteikt šo teritoriju izmantošanas kārtību, ja nepieciešams, ir iekļaujams attiecīgajos speciālajos likumos, un kārtības noteikšana pati par sevi nav uzskatāma par funkciju, ko pašvaldībai savas autonomijas un iedzīvotāju interešu īstenošana ietvaros papildīt ar saturu. Tāpat arī Likumprojektā nav iekļautas pašvaldības funkcijas – savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas, kā arī veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti (likuma “Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 16. un 22. punkts). Proti, dati oficiālajai statistikai tiek vākti saskaņā ar Statistikas likumu, tajā paredzot pienākumu pašvaldībai tāpat kā citām publiskām personām un to iestādēm iesniegt noteiktu informāciju, kas nepieciešama oficiālajai statistikai. Savukārt pēc pašvaldību pārstāvošo organizāciju sniegtās informācijas pašvaldība pati nevāc statistikai nepieciešamās ziņas, bet gan sniedz pieprasīto informāciju, kā arī pašvaldības atsevišķi neveic to administratīvajā teritorijā dzīvojošu bērnu uzskaiti. Pašvaldība saskaņā ar Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumā, Iedzīvotāju reģistra likumā, Dzīvesvietas deklarēšanās likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajiem pienākumiem reģistrē jaundzimušos bērnus un izsniedz dzimšanas apliecības, iekļauj noteiktās ziņas par bērnu Iedzīvotāju reģistrā, kā arī reģistrē bērnu deklarētās dzīvesvietas. Vienlaikus kārtību, kādā veicama obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaitē, nosaka Ministru kabineta 2009. gada 4. augusta noteikumi Nr. 871 “Obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaites kārtība”. Līdz ar to pašvaldības veic virkni uzdevumu, kas noteikti speciālajos normatīvajos aktos un paredz informācijas vākšanu un reģistrēšanu par pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojošiem vai reģistrētiem bērniem.

Pašvaldības institucionālā sistēma

Par domes tiesībām atsevišķu lēmumu pieņemšanu nodot citai pašvaldības institūcijai vai amatpersonai

Valsts prezidenta Andra Bērziņa izveidotā ekspertu grupa pārvaldības pilnveidei savā pirmajā ziņojumā (pieejams: http://tzpi.lu.lv/files/2017/03/Pasvaldibas_EGPP_FINAL.pdf) 2013. gada 8. februārī norādīja, ka likums "Par pašvaldībām" nenoskaidro pašvaldības domi kā lēmējvaru no izpildvaras. Tiesību akti paredz, ka pašvaldības dome bieži rīkojas kā iestāde administratīvā procesa ietvaros, izdodot administratīvos aktus un risinot tehniskus jautājumus, kuri būtu izlemjami pašvaldības izpildinstitūciju līmenī. Pārskatot pašvaldību administratīvo aktu izdošanas praksi, būtu jādomā par efektīvas apstrīdēšanas mehānismu ieviešanu pašvaldību institucionālajā iekārtā, lai līdz tiesai nonāktu mazāk pieteikumu par pašvaldību izdotajiem administratīvajiem aktiem un pašvaldības ietvaros varētu atkārtoti izvērtēt tās pieņemto lēmumu tiesiskumu un lietderību. Pēc ekspertu grupas domām, vajadzētu panākt tādu situāciju, ka dome kā iedzīvotāju pārstāvības un vietējās lēmējvaras institūcija mazāk nodarbojas ar konkrētām administratīvajām lietām, bet vairāk – ar pašvaldības stratēģiskās attīstības jautājumiem, kontrolē pašvaldības izpildinstitūciju darbību, kā arī apstiprina pašvaldības saistošos noteikumus un lemj par lietderīgāku un iedzīvotājiem izdevīgāku pašvaldības funkciju īstenošanu.

Pašvaldības domes darba efektivitātes uzlabošanai Likumprojektā ir uzskaitīti lēmumi, kuru pieņemšana ir domes ekskluzīvā kompetencē, taču vienlaikus kuru pieņemšanu dome var nodot tās izveidotai institūcijai vai amatpersonai. Vienlaikus noteikts, ka šāda kārtība ir jāatrunā pašvaldības nolikumā un nav pieļaujama, ja likums tieši nosaka, ka attiecīgu lēmumu pieņemšana ir domes kompetencē. Minētā kārtība atvieglotu pašvaldības domes darbu, ikdienā neņemot par salīdzinoši mazsvarīgiem saimnieciskiem jautājumiem, kā piemēram, mazapjoma darījumiem ar pašvaldības nekustamajiem īpašumiem, administratīvo aktu (tajā skaitā atļauju un licenču) izdošanu, bet šos uzdevumus nododot kompetentai pašvaldības institūcijai vai amatpersonai. Jāņem vērā arī apstākļi, ka dome ir iedzīvotāju vēlētu deputātu kopums, kam nav noteiktu kvalifikācijas vai izglītības prasību, taču noteiktu kategoriju lēmumu pieņemšanā (sevišķi, par administratīvo aktu izdošanu, pakalpojumu maksas un tarifu noteikšanu u.tml.) ir būtiski pamatot attiecīgā lēmuma tiesiskumu un lietderību, par ko ir atbildīgi lēmuma pieņēmēji, jo šādus lēmumus nevar pamatot vienīgi ar politisku balsojumu. Līdz ar to arī pašas domes kā deputātu interesēs būtu noteiktas kategorijas lēmumu pieņemšanu deleģēt kompetentai pašvaldības institūcijai. Turklāt Likumprojektā paredzēts izņēmus, ka dome lēmumu pieņemšanu nevar nodot domes komitejai un domes deputātam, kas ir lēmējvaras sastāvdaļa, izņemot domes priekšsēdētāju, kuram no pašvaldības domes puses var tikt

piešķirtas pilnvaras noteiktu lēmumu pieņemšanā. Taču vienlaikus vērtējama arī domes priekšsēdētāja kompetence vienpersoniski pieņemt pārvaldes lēmumus, kam ir vai var būt nozīmīga ietekme uz pašvaldības turpmākām saistībām, tajā skaitā atbildība, kas izriet no katra lēmuma.

Amatu ieņemšana domē

Saskaņā ar Tieslietu ministrijas lūgumu ir izvērtēts un pilnveidots regulējums par pašvaldības domes deputāta tiesībām tikt ievēlētam par domes priekšsēdētāju vai arī tikt ievēlētam citās domes institūcijās un amatos. Spēkā esošais regulējums par domes priekšsēdētāja aizvietošanu tikai prombūtnes gadījumā vai gadījumā, ja domes priekšsēdētājs ir atlaists vai atkāpies no amata, nav pietiekams mūsdienu tiesiskai situācijai, kurā var tikt pieņemti tiesas lēmumi (drošības līdzekļi) par liegumu pildīt amatu, var būt pieņemtas starptautiskas sankcijas, utt. Nav pieņemama situācija, ka domes institūcijās amatus ieņem un pienākumus pilda amatpersonas, kurām piemērots drošības līdzeklis, kas ietekmē vai var ietekmēt amata pienākumu pildīšanu. Rezultātā Likumprojektā ir noteikts, ka par domes priekšsēdētāja amata kandidātu nevar izvirzīt domes deputātu, kuram Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā piemērots procesuālais piespiedu līdzeklis (drošības līdzeklis) liedz pildīt domes priekšsēdētāja amata pienākumus. Savukārt ikvienam domes deputātam ir tiesības tikt ievēlētam domes institūcijās un amatos, ja citos likumos nav noteikti ierobežojumi, vai kriminālprocesā nav piemērots tāds drošības līdzeklis, kas ietekmē vai var ietekmēt amata pienākumu pildīšanu.

Vienlaikus Likumprojektā precizēts regulējums par domes priekšsēdētāja vietniekiem, skaidri paredzot, ka domes priekšsēdētāja vietnieku skaitu nosaka pašvaldības nolikumā. Turklāt, ja domes priekšsēdētājam ir vairāk kā viens vietnieks, domes priekšsēdētāja vietnieku kompetenci, tajā skaitā domes priekšsēdētāja aizvietošanas kārtību, nosaka pašvaldības nolikumā. Šāds skaidrs kompetences un atbildības sadalījums starp domes priekšsēdētāja vietniekiem ir būtisks aspekts domes darba organizācijā, sevišķi, domes priekšsēdētāja prombūtnes laikā. Tāpat arī precizēts, ka domes priekšsēdētāja vietnieka ievēlēšanai un atlaišanai nepieciešams tāds pats deputātu balsu vairākums kā domes priekšsēdētāja ievēlēšanai un atlaišanai – vairāk kā puse no visiem domes deputātiem. Šāds risinājums izvēlēts, ņemot vērā domes priekšsēdētāja vietnieka kompetenci, tajā skaitā domes priekšsēdētāja pienākumu izpildē aizvietošanas gadījumā. Turklāt jāņem vērā, ka arī pret domes priekšsēdētāja vietnieku, kurš pilda domes priekšsēdētāja pienākumus viņa prombūtnes vai citos gadījumos, var tikt piemēroti tādi paši pārraudzības instrumenti kā pret domes priekšsēdētāju, tajā skaitā atstādināšana no domes priekšsēdētāja pienākumu pildīšanas.

Domes priekšsēdētāja tiesības

Likumprojektā arī precizēta domes priekšsēdētāja kompetence, ņemot vērā domes priekšsēdētāja kā vēlētas amatpersonas un koleģiālas institūcijas vadītāja statusu un radot iespēju mazināt domes priekšsēdētāja atbildību par saimniecisku un administratīvu jautājumu kārtošānu. Likumprojektā ietverta norāde, ka tiesības izdot pilnvaras, parakstīt līgumus un citus juridiskos dokumentus domes priekšsēdētājs var izmantot tikai atbilstoši pašvaldības nolikumā noteiktajam. Piemēram, nolikumā var tikt noteikti darījuma summas ierobežojumi vai konkrētu juridisku dokumentu izdošanas un parakstīšanas ierobežojumi. Vienlaikus pašvaldības nolikumā varētu arī paredzēt, ka domes priekšsēdētājs paraksta tikai tādus dokumentus, kas noteiktā kārtībā saskaņoti pašvaldības administrācijā vai kurus ir apstiprinājusi dome. Attiecīga kārtība ne tikai novērstu situācijas, kurās domes priekšsēdētājs bez ierobežojumiem un saskaņojuma ar pašvaldības domi uzņemas saistības pašvaldības vārdā, bet arī nodrošinātu parakstāmo dokumentu stingrāku iepriekšējo pārbaudi. Vienlaikus saglabātas domes priekšsēdētāja tiesības dot tiešus rīkojumus pašvaldības administrācijas darbiniekiem, tādējādi nodrošinot operatīvu rīcību steidzamos gadījumos, taču vienlaikus tiesiskais regulējums papildināts, ka rīkojumu saņēmušais darbinieks par to informē savu tiešo vadītāju (amatā augstāku darbinieku).

Domes komitejas

Likumprojekta izstrādē ņemta vērā arī Satversmes tiesas nolēmumos ietvertā prakse, tajā skaitā Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedumā lietā Nr. 2017-32-05 (21. punkts) ietvertā atziņa par proporcionalitātes principa ievērošanu pašvaldības domes pastāvīgo komiteju veidošanā un darbībā. Ņemot vērā minēto, Likumprojektā saglabāts arī likumā “Par pašvaldībām” (54. panta pirmā daļa) ietvertais regulējums, to precizējot. Proti, no katra domes deputātu kandidātu saraksta komitejā ievēlējamo deputātu skaitu nosaka pēc iespējas proporcionāli no katra domes deputātu kandidātu saraksta domē ievēlēto deputātu skaitam. Katram deputātam jābūt vismaz vienas komitejas loceklim. Vienlaikus vairs netiek noteikts ierobežojums pašvaldības komiteju locekļu skaitam nepārsniegt pusi no domes deputātu kopskaita (likuma “Par pašvaldībām” 54. panta otrā daļa), kas šobrīd liedz iespēju plašākām diskusijām un aktīvākai deputātu iesaistei lēmumu projektu apspriešanas procesā. Ņemot vērā, ka komitejas nepieņem galīgos lēmumus domes vārdā, bet pamatā ir kā deputātu darba grupas domes sēdēs izskatāmo jautājumu apspriešanai, šāds ierobežojums ir nevis lietderīgs, bet gan traucējošs deputātu plašākai iesaistei pašvaldības domes darbā.

Papildus Likumprojektā domes komitejas vairs netiek sauktas par “pastāvīgajām” komitejām, kā tas norādīts likumā “Par pašvaldībām”. Obligāti veidojamās komitejas nosaka Likumprojekts, un tās tad arī darbojas pastāvīgi, taču citu

komiteju veidošanas nepieciešamību un darbības termiņu var noteikt dome pašvaldības nolikumā atkarībā no izvirzītajām prioritātēm un noteiktās darba organizācijas. Likumprojekts kā obligātu pienākumu domei paredz izveidot finanšu komiteju, sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteju, pārējo komiteju veidošanu atstājot domes ziņā. Turpretī likums "Par pašvaldībām" (51. pants, 52. panta pirmā daļa) atsevišķi nosauc arī tādas komitejas kā teritoriālo komiteju un ārvalstnieku un bezvalstnieku lietu komiteju, kuras pašvaldība var veidot attiecīgu jautājumu risināšanai. Likumprojektā šādu norāžu vairs nav.

Pilsētas vai pagasta pārvaldes veidošana

Pašreizējā obligātā prasība pašvaldībām veidot pilsētas vai pagasta pārvaldes ierobežo pašvaldību rīcības brīvību, lemjot par jautājumu, kādā veidā nodrošināt iedzīvotājiem nepieciešamo pakalpojumu efektīvāku saņemšanu. Spēkā esošais tiesiskais regulējums liedz pašvaldībai likvidēt mazapdzīvotu pagastu pārvaldes, jo, saņemot vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra atļauju, var tikai lemt par kopīgas pagasta vai pilsētas pārvaldes izveidošanu, nevis likvidēt to pilnībā. Ņemot vērā minēto, Likumprojektā tika paredzētas pašvaldības tiesības pašai lemt, vai šādu pārvaldi veidot attiecīgajā teritoriālā iedalījuma vienībā vispār ir nepieciešams. Vienlaikus, ņemot vērā vienoto klientu apkalpošanas centru kompetenci un izvietojumu, Likumprojektā noteikts, ka pārvaldi neveido novada teritoriālā iedalījuma vienībā vai to apvienībā, kuras teritorijā atrodas vienotais klientu apkalpošanas centrs, taču tikai ar nosacījumu, ja tas nodrošina visu to Likumprojektā norādīto pakalpojumu minimumu, ko ir jānodrošina pilsētas vai pagasta pārvaldei. Līdz ar to pašvaldībai pašai ir jāizvērtē pilsētas vai pagasta pārvaldes veidošanas lietderība, vienlaikus ņemot vērā vienotā klientu apkalpošanas centra jau sniegto pakalpojumu apjomu. Prioritāte šajā gadījumā ir pašvaldības pakalpojumu pieejamības nodrošināšana iedzīvotājiem. Papildus likumprojektā paredzēts, ka pārvaldes vadītāja amata kandidātu atlase notiek atklātā konkursā.

Izpilddirektora institūts

Likumprojektā pārskatītas līdz šim noteiktās pašvaldības izpilddirektora pilnvaras kopsakarā ar domes un domes priekšsēdētāja pilnvarām, pēc iespējas tās nošķirot, lai veicinātu varas dalīšanas principa ieviešanu pašvaldību pārvaldībā, kā arī atslogotu domi un domes priekšsēdētāju no saimniecisku un organizatorisku lēmumu pieņemšanas, kas raksturīgi izpildvarai. Piemēram, ir ietvertas izpilddirektora tiesības apturēt un atcelt administrācijas nelikumīgus un nelietderīgus lēmumus, ja likums nenosaka citādi. Atšķirībā no minētā līdzšinējais regulējums paredz izpilddirektoram tikai tiesības ierosināt domei attiecīgo lēmumu atcelšanu. Vienlaikus jāatzīmē, ka minētais regulējums nav attiecināms uz administrācijas izdotajiem administratīvajiem aktiem, kas pakļauti administratīvā procesa regulējumam.

Tāpat arī atšķirībā no esošā regulējuma noteiktas izpilddirektora tiesības dot rīkojumus ne tikai iestāžu vadītājiem, bet visiem administrācijas darbiniekiem. Šādas tiesības ir paredzētas arī domes priekšsēdētājam ar piebildi, ka administrācijas darbiniekam par šādu rīkojumu ir jāinformē tiešais vadītājs. Minētā kārtība būtu attiecināma uz gadījumu, kad pašvaldības administrācijas darbinieks saņem tiešu izpilddirektora vai domes priekšsēdētāja rīkojumu.

Ņemot vērā izpilddirektora būtisko nozīmi pašvaldības darbā, Likumprojektā noteikts, lai izpilddirektoru ieceltu vai atbrīvotu no amata, šādam lēmumam ir nepieciešams saņemt vairāk kā pusi no ievēlēto, nevis klātesošo domes deputātu balsu skaita, kā tas bijis noteikts līdz šim. Likumprojekts paredz, ka pašvaldības izpilddirektoru ieceļ vai atbrīvo no amata ar absolūto balsu vairākumu, tādējādi nodrošinot, ka izpilddirektors saņem augstāku lēmējvaras uzticības pakāpi. Šāda ievēlēšanas kārtība noteikta arī domes priekšsēdētājam, kas atbilst likuma "Par pašvaldībām" regulējumam (19. panta ceturtnā daļa).

Jautājums par izpilddirektora vietnieku skaitu Likumprojektā nodots katras pašvaldības kompetencē – domei pašai ir jāizlemj, vai un cik izpilddirektora vietnieki pašvaldībā ir nepieciešami. Vienlaikus, ņemot vērā paredzamo pašvaldību administratīvo teritoriju lielumu pēc administratīvi teritoriālās reformas, izpilddirektora vietnieka amats pašvaldībā, visticamāk, būtu jāparedz. Izpilddirektora vietnieku skaitu un kompetenci, tajā skaitā izpilddirektora aizvietošanas kārtību, noteiktu pašvaldības nolikumā.

Atšķirībā no līdz šim spēkā esošā regulējuma, kas neparedz termiņa ierobežojumu pašvaldības izpilddirektora amata ieņemšanai, Likumprojektā noteikts konkrēts izpilddirektora pilnvaru termiņš. Tā kā izpilddirektoram ir jāsaņem augsta domes uzticamības pakāpe, nosakot amata termiņa ierobežojumu, domei tiek dota iespēja pirms noteiktā termiņa beigām veikt pašvaldības izpilddirektora darbības novērtējumu un lemt, vai darba attiecības ar izpilddirektoru būtu turpināmas vai arī izpilddirektora darba kvalitāte neatbilst domes prasībām, darba attiecības ir izbeidzamas. Ja dome lemj par izpilddirektora pilnvaru termiņa pagarināšanu, tad Likumprojektā noteikts, ka tas iespējams tikai uz vēl vienu termiņu. Līdz ar to Likumprojektā noteiktais maksimālais izpilddirektora pilnvaru termiņš ir 10 gadi.

Būtiski norādīt, ka Likumprojektā ietvertās normas par izpilddirektora pilnvaru termiņu ir speciālais regulējums attiecībā pret Darba likumu, tajā skaitā Darba likuma 45. panta pirmajā daļā noteikto maksimālo uz noteiktu laiku noslēgta darba līguma termiņu.

Izpilddirektora pilnvaru termiņš Likumprojektā noteikts, vadoties pēc analogijas ar citu valsts pārvaldes institūciju amatpersonām noteikto darbības laiku, kā piemēram, Latvijas Bankas prezidenta, viņa vietnieka un padomes locekļu, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas priekšsēdētāja un

padomes locekļa pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Arī Augstākās tiesas priekšsēdētāju, Ģenerālprokuroru un Satversmes aizsardzības biroja direktoru, kā arī Saeimas Administrācijas ģenerālsēdētāru ieceļ amatā uz pieciem gadiem.

Pašvaldības izpilddirektora amata kandidātu atlase notiek atklātā konkursā un kandidātu vērtēšanas kārtību un kritērijus nosaka pati dome. Lai gan Likumprojektā nav ietvertas profesionālās prasības personām, kas pilda pašvaldības izpilddirektora pienākumus, atstājot šī jautājuma izlemšanu pašvaldības kompetencē, ņemot vērā Likumprojektā paredzēto izpilddirektora kompetenci pašvaldības darbā, pamatprasībām jābūt tādām, kas pamato un sniedz pārliecību par šo personu kompetenci (izglītība), spēju pildīt pienākumus (iepriekšēja darba pieredze vadošā amatā) un labu reputāciju (iepriekšēja darba pieredze).

Attiecībā uz pašvaldību izpilddirektoriem, kas būs amatā jaunā Pašvaldību likuma spēkā stāšanās brīdī, Likumprojekta pārejas noteikumos noteikts trīs mēnešu termiņš pēc sanāksšanas uz pirmo sēdi, kurā 2021. gada pašvaldību vēlēšanās ievēlētajai domei ir jāpieņem lēmums par darba tiesisko attiecību turpināšanu ar pašvaldības izpilddirektoru, ievērojot iepriekš minēto kārtību, kas nozīmē, ka izpilddirektora termiņa uzskaites sākums ir attiecīga domes lēmuma pieņemšanas datums. Ja pašvaldība izveidota, administratīvi teritoriālās reformas ietvaros apvienojoties vairākām pašvaldībām, domei ir jāveic katra apvienojamās pašvaldības izpilddirektora darba novērtējumu, kurš ir piekritis turpināt darbu izpilddirektora amatā, un jālemj par darba tiesisko attiecību turpināšanu ar vienu no izpilddirektoriem un viņa iecelšanu amatā vai par izpilddirektora amata kandidātu konkursa rīkošanu.

Pašvaldības administratīvā komisija

Ar 2020. gada 1. jūliju stājas spēkā grozījumi par likuma "Par pašvaldībām" 61. panta papildināšanu ar ceturto daļu šādā redakcijā: "Administratīvā pārkāpuma procesa veikšanai, kā arī likumā "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem" noteikto uzdevumu izpildei pašvaldības dome apstiprina pašvaldības administratīvo komisiju vismaz piecu cilvēku sastāvā. Pašvaldības dome var izveidot pašvaldības administratīvās komisijas apakškomisijas. Pašvaldības administratīvā komisija un apakškomisija ir lemttiesīga, ja tajā piedalās ne mazāk kā puse no tās sastāva. Pašvaldības administratīvās komisijas lēmumu var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā." Ņemot vērā, ka pašvaldību administratīvo komisiju izveide ir tieši saistīta ar jauno Administratīvās atbildības likumu, kas arī stājas spēkā 2020. gada 1. jūlijā, un tajā paredzēto administratīvo pārkāpumu procesa norisi, proti, pašvaldības administratīvās komisijas vai apakškomisijas amatpersonas ir tiesīgas veikt administratīvā pārkāpuma procesu, Likumprojektā ir pārņemts tiesiskais regulējums par pašvaldības

administratīvās komisijas un – pēc nepieciešamības – arī apakškomisiju izveidi.

Pašvaldības administratīvā komisija ir pastāvīga pašvaldības institūcija, kuras darbība nav sasaistīta ar konkrētās pašvaldības domes pilnvaru laiku. Administratīvā komisija turpina savu darbu arī pēc domes pilnvaru laika, vienlaikus domei joprojām saglabājas tiesības jebkurā brīdī mainīt kādu komisijas locekli vai visu komisiju, proti, dome pilnībā saglabā kontroli par šo komisijas locekļu sastāvu arī turpmāk.

Domes un komiteju darba organizācija

Domes slēgtā sēde

Pašlaik spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā nav noteikts, kādos gadījumos dome ir tiesīga rīkot slēgtu domes sēdi, līdz ar to pašvaldību pieeja slēgtu sēžu rīkošanā praksē ir atšķirīga. Lai novērstu pārāk plašu pašvaldību rīcības brīvību un nepamatotu pašvaldības darba atklātības principa neievērošanu, Likumprojektā norādīti gadījumi, kad domes sēdi vai tās daļu pašvaldības dome var pasludināt par slēgtu, proti, ja domei nepieciešams izskatīt tādu jautājumu, kas skar personas privāto dzīvi vai bērnu intereses, adopcijas noslēpumu, komercnoslēpumu vai citu informāciju, kuras izpaušana ir aizliegta saskaņā ar likumu. Ja pašvaldības dome sēdi vai tās daļu ir pasludinājusi par slēgtu, tās darba kārtību vai sēdes slēgtajā daļā iekļautos jautājumus un šajos jautājumos pieņemtos domes lēmumus nepublicē.

Domes ārkārtas sēdes steidzamības pamatojums

Pašlaik spēkā esošais regulējums un tā piemērošanas prakse attiecībā uz domes ārkārtas sēžu rīkošanu ir radījusi nepieciešamību novērst turpmākas situācijas, kad pēc domes priekšsēdētāja vai deputātu iniciatīvas tiek sasauktas ārkārtas sēdes un tajās tiek skatīti jautājumi, kuri neprasa steidzamu risinājumu un kuru izskatīšana kārtējā domes sēdē nerada nelabvēlīgas sekas. Domes ārkārtas sēžu rīkošana ir izņēmuma instruments, nevis pastāvīgs veids, kādā nodrošināt domes lēmumu pieņemšanu. Ārkārtas sēžu rīkošana bez objektīva iemesla ierobežo arī deputātu iespējas efektīvi pārstāvēt sabiedrības intereses domes darbā, ja ar sēdē izskatāmajiem dokumentiem jāiepazīstas ļoti ierobežotā laika termiņā (trīs stundu laikā). Pēc būtības domes ārkārtas sēde būtu rīkojama tikai gadījumos, lai izlemtu tādus steidzamus vai ārkārtas jautājumus, kuru nekavējoša risināšana apdraudētu pašvaldības pārvaldes darbību, pašvaldības iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanu vai likumos noteikto interešu aizsardzību. Tādējādi nav samērīgi ārkārtas sēdes darba kārtībā iekļaut daudz saturiski apjomīgu jautājumu bez objektīva steidzamības pamatojuma, un domes priekšsēdētāja rīcība, izsludinot šādas ārkārtas sēdes, nav uzskatāma par korektu pret pārējiem domes deputātiem un labas pārvaldības principiem atbilstošu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Likumprojektā noteikts, ka, sasaucot pašvaldības domes ārkārtas sēdi, kā obligāts ir

norādāms šādas sēdes steidzamības pamatojums. Domes priekšsēdētāja norādītais domes ārkārtas sēdes steidzamības pamatojums ir pakļauts pašvaldības domes izvērtējumam. Ja dome norādīto steidzamības pamatojumu atzīst par nepietiekamu vai tāds nav norādīts vispār, dome ir tiesīga izvērtēt un lemt par jautājuma izslēgšanu no sēdes darba kārtības.

Domes ārkārtas sēdes steidzamības pamatojums norādāms arī gadījumā, ja šāda sēde tiek sasaukta pēc vismaz vienas trešdaļas deputātu pieprasījuma. Ja minētā prasība netiek ievērota, priekšsēdētājs var nesusaukt ārkārtas sēdi un deputātu iesniegumā norādītos jautājumus iekļaut nākamās domes kārtējās sēdes darba kārtībā. Tāpat arī pašvaldības dome ir tiesīga lemt par jautājuma izslēgšanu no sēdes darba kārtības, ja tā deputātu norādīto steidzamības pamatojumu atzīst par nepietiekamu. Šādas domes tiesības noteiktas arī gadījumā, ja domes ārkārtas sēde tiek sasaukta, jo domes priekšsēdētājs un domes priekšsēdētāja vietnieks ir aizkavēti pildīt savus pienākumus un nepieciešams nodrošināt pašvaldības darba nepārtrauktību.

Domes darba digitalizācija

Likumprojektā iekļauts regulējums, kas ļauj pašvaldības domei tās nolikumā paredzēt konkrētus gadījumus, kādos, izmantojot tiešsaistes videokonferences sarunu rīku, domes sēde var notikt attālināti, vienlaikus saglabājot pašlaik spēkā esošo regulējumu, ka deputāts var attālināti piedalīties klātienē domes sēdē, ja deputāts sēdes laikā atrodas citā vietā un veselības stāvokļa vai komandējuma dēļ nevar ierasties uz domes sēdi. Saskaņā ar Likumprojektā paredzēto pašvaldības nolikumā nosaka arī tiešsaistes videokonferences sarunu rīka izmantošanas kārtību domes sēdē, tajā skaitā kārtību, kādā deputāts reģistrējas dalībai domes sēdē un piedalās balsošanā, un kārtību, kādā tiek nodrošināts domes sēdes atklātums.

Lai deputāti varētu balsot attālināti par domes lēmumu projektiem, pašvaldībai ir jānodrošina tādu tehnisko risinājumu izmantošana, kas nodrošina gan deputāta identificēšanu (ka tā ir tieši konkrētā persona un neviena cita, kas ir tiesīga izmantot balsošanas rīku), gan balsošanas funkcionalitāti (balsošana ar elektronisko parakstu vai konkrētās sistēmas parakstu, kurā notiek balsošana), gan balsojuma atklātību (ir nosakāms, kā katrs konkrētais deputāts ir balsojis). Vienlaikus nodrošināms, ka deputātiem ir uzskatāmi redzams un saprotams, par kuru lēmuma projektu veicams balsojums.

Minētais regulējums ļaus nodrošināt pašvaldību darba nepārtrauktību gan ārkārtējās situācijās, gan situācijās, kad valsts vai pašvaldības teritorijā ir noteikti vai rekomendēti pulcēšanās ierobežojumi. Attiecīgais regulējums kopumā sniegs pašvaldībām plašākas iespējas pašām lemt par attālinātu sēžu organizēšanu, kad klātienē tās noturēt nav iespējams vai ir apgrūtināts. Likumprojektā paredzēts arī ierobežojums, kad attālināta balsošana nav pieļaujama – ja

jābalso par noteiktu pašvaldības amatpersonu ievēlēšanu (domes priekšsēdētāja, domes priekšsēdētāja vietnieka, izpilddirektora, izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja vai viņa vietnieka, pagastu vai pagastu un pilsētas apvienības pārvaldes vadītāja vai viņa vietnieka).

Kā jauninājums Likumprojektā noteiktas arī domes tiesības lemt par elektroniska balsošanas rīka izmantošanu domes sēdēs, ja tiek nodrošināta katra deputāta autentifikācija un balsojuma atklātums, paredzot to pašvaldības nolikumā. Ņemot vērā minēto, attiecīgajā regulējumā par balsošanas kārtību vairs netiek atsevišķi ietverta norāde, ka balsojumam ir jābūt vārdiskam, jo katra deputāta balsojumu fiksē sēdes protokolā. Elektronisko balsošanas rīku iespējams piemērot arī, veicot balsojumu par izvirzītajām amatu kandidatūrām. Konkrēta tehniska risinājuma izvēle un balsošanas kārtības noteikšana ir atstāta pašvaldības izvēlē.

Deputāta tiesības iesniegt viedokli

Atšķirībā no pašlaik spēkā esošā regulējuma Likumprojektā noteiktas deputāta tiesības pēc domes sēdes protokola parakstīšanas izteikt savu atsevišķo viedokli par kādu vai vairākiem no domes sēdē izskatītajiem jautājumiem. Šādā gadījumā deputāta izteiktais viedoklis tiek pievienots protokolam un kļūst par neatņemamu tā sastāvdaļu. Minētais regulējums paredz plašākas deputāta tiesības, nekā līdz šim noteiktas Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 6. panta pirmajā daļā, – ja deputāts nepiekrīt šīs institūcijas lēmumam, viņam ir tiesības domes sēdē izteikt savu atsevišķo viedokli. Pirmkārt, savas atsevišķās domas deputāts var izteikt arī par tiem lēmumiem, kuriem ir piekritis, otrkārt, deputātam ir dots laiks kvalitatīvi un pamatoti noformēt savu viedokli, kas pēc pievienošanas domes sēdes protokolam būs pieejams ikvienam interesentam.

Deputāta klātesamība balsošanā

Nereti praksē pašvaldībās rodas jautājumi par domes deputātu balsu skaitīšanu un kvoruma noteikšanu, sevišķi gadījumos, kad deputāts piedalās domes sēdē, taču paziņo, ka lēmuma pieņemšanā (balsojumā) nepiedalīsies. Šādu situāciju skaidrākam noregulējumam Likumprojektā ir noteikts, ka deputāts ir uzskatāms par klātesošu balsošanā, ja viņš ir balsojis "par", "pret" vai "atturas". Šāds regulējums aizgūts no Saeimas kārtības ruļļa (139. pants) tiesību normām, kas noteic Saeimas deputātu balsošanas kārtību. Domes deputāts var nepiedalīties balsojumā, arī izpildot likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" paredzētos lēmumu pieņemšanas ierobežojumus vai ētisku apsvērumu dēļ, arī šādā gadījumā viņš netiek uzskatīts par klātesošu domes balsojumā. Skaidrības labad Likumprojektā arī noteikts, ka domes sēdes vadītājs pirms katra balsojuma pārliecinās, vai ir pietiekams klātesošo deputātu skaits, kas nepieciešams, lai domes sēde varētu notikt (kvorums), tas ir, vismaz puse no domes deputātiem. Šeit gan jāņem vērā, ka atsevišķos gadījumos (piemēram, ja tiek balsots par domes

priekšsēdētāja ievēlšanu) nepieciešamo klātesošo deputātu skaits būs lielāks, jo Likumprojekts arī paredz lielāku balsu skaitu lēmuma pieņemšanai (konkrētajā piemērā – vairāk kā puse no domes deputātiem).

Vienlaikus, jāņem vērā, ka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 8. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka deputātam domē ir pienākums piedalīties domes sēdēs, kā arī tās institūcijas sēdēs, kuras sastāvā viņš ievēlēts, savukārt 5. panta pirmā daļa nosaka, ka deputātam ir balsstiesības visos jautājumos, kurus izskata domes sēdēs. Līdz ar to domes deputāta nepiedalīšanās domes vai komitejās sēdēs un nepiedalīšanās balsošanā būtu attaisnojama vienīgi tādos gadījumos, ja tam ir objektīvs un saprotams pamats. Pretējā gadījumā deputāta rīcība var tikt uzskatīta par izvairīšanos no deputāta pienākumu izpildes, kas var nelabvēlīgi ietekmēt deputāta reputāciju vēlētajū acīs, kā arī traucēt normālu domes darbu un lemtspēju.

Komiteju apvienotās sēdes

Ņemot vērā līdz šim jau pastāvošo, bet likumā “Par pašvaldībām” neregulēto praksi pašvaldību komiteju apvienoto sēžu rīkošanā, Likumprojektā ietverts regulējums, nosakot, ka pašvaldība var rīkot komiteju apvienoto sēdi, ja izskatāmais jautājums skar šo komiteju kompetenci. Komiteju apvienotas sēdes rīkošanu ierosina vienas komitejas priekšsēdētājs, kas arī ir šādas sēdes vadītājs, izņemot, ja sēdē piedalās finanšu komiteja – to vada šīs komitejas priekšsēdētājs, kas ir arī domes priekšsēdētājs. Tāpat arī Likumprojektā noteikts, ka minētajā gadījumā jautājumu atkārtoti katrā no pieaicinātajām komitejām atsevišķi var neizskatīt, tādējādi nodrošinot efektīvāku pašvaldības komiteju darbu.

Pašvaldības lēmumi

Domes sēdē izskatāmi lēmumu projekti

Saistībā ar domes lēmumu projektu iesniegšanu izskatīšanai domes sēdē jāņem vērā, ka pirms lēmuma projekta iesniegšanas ir nepieciešams veikt izvērtējumu, vai konkrētais jautājums ietilpst domes kompetencē un ir izskatāms domes sēdē. Domes lēmuma projekta sagatavošanas, iesniegšanas, reģistrēšanas, kā arī izskatīšanas kārtību pašvaldības institūcijās (tajā skaitā atzinuma saņemšanu no juridiskā un finanšu dienesta, kā arī domes komitejām) nosaka pašvaldības nolikumā, tādējādi uzsverot, ka pēc būtības ir jāveic katra iesniegtā lēmuma projekta pirmspārbaude, kas viennozīmīgi uzlabotu domes darba efektivitāti, lemjot tikai par savai kompetencei atbilstošiem, juridiski un finansiāli pamatotiem lēmumu projektiem, kā arī pieņemto lēmumu kvalitāti. Vienlaikus noteikti arī izņēmumi, kad iepriekš norādītā kārtība var netikt ievērota – attiecībā uz domes ārkārtas sēdē izskatāmu lēmuma projektu vai lēmuma projektu par pašvaldības administrācijas amatpersonas ievēlšanu (iecelšanu) vai atcelšanu (atstādināšanu), kā arī attiecībā uz citu politisko lēmumu projektiem. Likumprojektā

atsevišķi iekļauta norāde tieši uz pašvaldības administrācijas amatpersonu (nevis jebkuru pašvaldības amatpersonu, kas aptver arī domes amatpersonas) ievēšanu, jo atsevišķām pašvaldības amatpersonām jau ir noteiktas kvalifikācijas prasības likumā (piemēram, izglītības iestādes vadītājs, bāriņtiesas loceklis), kā arī tās papildus var noteikt arī pašvaldība. Līdz ar to šajos gadījumos pirms domes deputātu balsojuma ir izvērtējama konkrēto kandidātu atbilstība noteiktajām prasībām, un attiecīgajā amatā nevar tikt ievēlēts kandidāts, kas neatbilst noteiktajām prasībām.

Domes politisks lēmums

Domes politisks lēmums kā viens no lēmuma veidiem ir minēts Administratīvā procesa likuma 1. panta trešās daļas 4. punktā, skaidrojot, kas nav administratīvs akts šī likuma izpratnē. Politiskais lēmums dažkārt ir skaidrots arī Satversmes tiesas praksē (piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 25. janvāra sprieduma lietā Nr. 2011-08-01, 5. punktā, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 16.punktā). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevēja lēmumiem noteiktā jomā nozīmīga ir to politiskā dimensija, proti, lēmumi šajā jomā tiek pieņemti, vadoties ne tik daudz no juridiskiem, bet vairāk no politiskiem apsvērumiem. Tomēr arī politiskus lēmumus ierobežo Satversme, tāpēc likumdevēja rīcības brīvības apjomam, pieņemot lēmumus noteiktā jomā, ir jāatbilst Satversmes normām un principiem. Satversmes tiesa arī ir skaidrojusi, ka pašvaldības politisks lēmums ir tās orgāna (domes) politiska izšķiršanās; uz to neattiecas formālie noteikumi par juridiska lēmuma pamatojumu. Šāda izšķiršanās, piemēram, var izrietēt no attiecīgā politiskā spēka programmas. Politisks lēmums var būt atkarīgs no politiski definētiem mērķiem, bet tie dažādiem politiskajiem spēkiem var būt ļoti atšķirīgi un var mainīties. Tikpat atšķirīga un mainīga var būt arī sabiedrības attieksme pret tiem. Arī Latvijas Republikas Senāts (2020. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-317/2020) ir norādījis, ka lēmuma, kas citastarp ietver arī politiska rakstura apsvērumus, pieņemšana ir atšķirīgu interešu saskaņošanas rezultāts.

Tātad pēc būtības politisku balsojumu raksturo šī balsojuma objektīva (ekonomiska, sociāla, juridiska utt.) pamatojuma neesamība, kas līdz ar to izslēdz politiska balsojuma rezultātā pieņemta lēmuma – politiska lēmuma – tiesiskuma un lietderības izvērtēšanu.

Ievērojot iepriekš minēto, kā arī politisku lēmumu būtiskumu pašvaldības domes darbā, Likumprojektā atšķirībā no pašlaik spēkā esošā regulējuma politisks lēmums ir atsevišķi norādīts kā viens no pašvaldības domes lēmumu veidiem. Likumprojektā ietverts arī politiska lēmuma skaidrojums – ar to tiek saprasta domes politiska izšķiršanās, kuras pamatā ir uz katra deputāta subjektīviem apsvērumiem balstīts balsojums. Pēc būtības šāds lēmums netiek pamatots ar ekonomiskiem (finansiāliem) vai ar juridiskiem

apsvērumiem, piemēram, lēmums par domes priekšsēdētāja atbrīvošanu no amata, kas ir tipisks politiska lēmuma piemērs un kura pamatā ir katra deputāta brīvas gribas balsojums, subjektīva politiska izšķiršanās.

Domes lēmumu projektu iesniegšana

Likumprojektā atšķirībā no spēkā esošā regulējuma paredzētas pašvaldības izpilddirektora tiesības iesniegt domes sēdē izskatāmu lēmuma projektu. Līdz šim minētās tiesības bija paredzētas pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītājam, taču, ņemot vērā, ka turpmāk jautājums par pagasta vai pilsētas pārvaldes veidošanu ir nodots katras pašvaldības kompetencē, kā arī to, ka izpilddirektors ir visas pašvaldības administrācijas vadošā persona, likumsakarīgi arī domes lēmuma projekta iesniegšanas tiesības ir piešķirtas šai amatpersonai.

Papildus paredzētas arī iedzīvotāju valdes tiesības iesniegt domes sēdē izskatāmu lēmuma projektu, ņemot vērā tās kā viena no sabiedrības iesaistes veidiem pašvaldības darbā kompetenci.

Saistošie noteikumi

Saistošo noteikumu projekta publicēšana

Likumprojektā precizētas prasības saistošo noteikumu projekta un tā paskaidrojuma raksta ievietošanai pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē. Ievietošanas kārtību pašvaldība joprojām noteiks pašvaldības nolikumā, taču atšķirībā no esošā regulējuma termiņš šādi publikācijai ir noteikts ne mazāks par divām nedēļām (pēc analogijas ar likumu un Ministru kabineta noteikumu projektu publiskošanai institūcijas oficiālajā tīmekļvietnē noteiktajām prasībām Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumos Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā"), tādējādi ļaujot sabiedrības pārstāvjiem pilnvērtīgi iepazīties ar saistošo noteikumu projektu un izteikt par to viedokli. Turklāt turpmāk saņemtie sabiedrības viedokļi pašvaldībai būs jāapkopo un jāatspoguļo saistošo noteikumu projekta paskaidrojuma rakstā. Attiecīga tiesiskā regulējuma mērķis ir sabiedrības viedokļa savlaicīga noskaidrošana un lielāka sabiedrības iesaiste pašvaldības darbā atbilstoši iedzīvotāju interesēm.

Jāatzīmē, ka minēto kārtību nav paredzēts attiecināt uz saistošo noteikumu projektu par pašvaldības budžetu un saistošo noteikumu projektu, ar kuru tiek apstiprināts vietējās pašvaldības teritorijas plānojums (un to grozījumiem), jo šo saistošo noteikumu izstrādes kārtību regulē speciālie normatīvie akti (likums "Par pašvaldību budžetiem" un Teritorijas attīstības plānošanas likums, kā arī saistītie Ministru kabineta noteikumi). Tāpat arī iepriekš minēto kārtību nav paredzēts piemērot saistošo noteikumu projektiem, kas izstrādāti, lai ieviestu likumos un Ministru kabineta noteikumos paredzētās prasības, un kam ir tieša ietekme uz pašvaldības budžetu. Šāds izņēmums paredzēts, lai nekavējoties nodrošinātu saistošo noteikumu atbilstību

augstāka spēka normatīvajiem aktiem, piemēram, kad tiek veiktas izmaiņas attiecībā uz kāda pabalsta piešķiršanas kārtību un apmēru. Šādos gadījumos pašvaldībai ir pienākums nodrošināt saistošo noteikumu tiesiskumu, neatkarīgi no sabiedrības viedokļa attiecīgā jautājumā.

Saistošo noteikumu tiesiskuma kontrole

Likumprojektā ietverts no līdzšinējā regulējuma atšķirīgs saistošo noteikumu tiesiskuma pirmskontroles mehānisms. Pašlaik saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 45. pantu pašvaldības dome saistošos noteikumus un to paskaidrojuma rakstu triju darba dienu laikā pēc to parakstīšanas nosūta atzinuma sniegšanai VARAM, kas ne vēlāk kā mēneša laikā no saistošo noteikumu saņemšanas izvērtē pašvaldības pieņemto saistošo noteikumu tiesiskumu un nosūta pašvaldībai attiecīgu atzinumu. Izpildot šo pienākumu, VARAM gadā saņem ap 1500 saistošo noteikumu, kuru vērtēšana rada lielu administratīvo slogu. Pēc būtības viena iestāde veic gan juridiskās tehnikas prasību ievērošanas pārbaudi, gan satura atbilstības kontroli visās nozarēs un jomās, kurās pašvaldības ir pilnvarotas izdot saistošos noteikumus.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta pirmo daļu valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām. Tā darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros. Valsts pārvalde savas pilnvaras var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim. No likumības un varas dalīšanas principiem izriet, ka pašvaldībai ir tiesības izdot saistošos noteikumus tikai likumā noteiktos gadījumos, likuma ietvaros un tie nedrīkst būt pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes normām, kā arī citām augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Līdz ar to pašvaldības dome ir atbildīga par pašvaldības saistošo noteikumu atbilstību augstāka juridiskā spēka normatīvo aktu prasībām, un šis pienākums ir normatīvi nostiprināts. Pašvaldībai kā atvasinātai publiskai personai ir tieši jāatbild par tās izdoto ārējo normatīvo aktu tiesiskumu.

Kā alternatīvs efektīvs veids Likumprojektā ietverts regulējums par pirmskontroles saglabāšanu tikai attiecībā uz tiem saistošajiem noteikumiem, kas tiek izdoti attiecībā uz mazaizsargātām iedzīvotāju mērķgrupām – sociālās drošības un bērnu tiesību aizsardzības jomās (tajā skaitā par atbalstu bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem). Vienlaikus paredzētas arī tiesības šādu saistošo noteikumu pirmspārbaudē iesaistīt atbildīgās nozares ministrijas (gan pašvaldībai pašai, gan VARAM), tādējādi nodrošinot, ka tiek vērtēta arī saistošo noteikumu satura atbilstība nozares kopējiem mērķiem. Likumprojektā saglabāts esošais regulējums par domes tiesībām pēc negatīva atzinuma saņemšanas veikt saistošo noteikumu precizēšanu vai arī sniegt argumentētu pamatojumu, kāpēc tā nepiekrīt izteiktajiem iebildumiem par saistošo noteikumu tiesiskumu. Atšķirībā no esošā regulējuma Likumprojektā arī skaidri

noteikts termiņš minētā lēmuma ar argumentētu pamatojumu pieņemšanai – divi mēneši no atzinuma saņemšanas, tādējādi ierobežojot pašvaldības tiesības attiecīgo lēmumu pieņemt nesamērīgi ilgā termiņā. Domes lēmuma pieņemšanas termiņš saistīts arī ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesībām apturēt prettiesisku saistošo noteikumu vai atsevišķu to punktu darbību.

Jāatzīmē, ka jau pašlaik visi pašvaldību saistošie noteikumi teritorijas attīstības plānošanas jautājumos netiek izvērtēti VARAM (Teritorijas attīstības plānošanas likuma 9. panta 4. punkts), izņemot, ja ir konstatēti to izstrādes procedūras pārkāpumi vai neatbilstība normatīvo aktu prasībām, tajā skaitā sūdzību izskatīšanas rezultātā.

Līdztekus jau minētajam Likumprojektā tiek nostiprināts tāds saistošo noteikumu tiesiskuma pēckontroles mehānisms kā VARAM tiesības izvērtēt jebkuru saistošo noteikumu tiesiskumu, nosūtot pašvaldībai attiecīgu atzinumu, ja tāds nav ticis sniegts jau iepriekš. Praksē VARAM šādas tiesības īsteno jau pašreiz, veicot pašvaldību darbības tiesiskuma vispārējo pārraudzību, taču likumā nav atrunāta šādas pārraudzības procesuālā kārtībā un pašvaldības pienākums noteiktā kārtībā uz to reaģēt. Saistošo noteikumu izvērtējumu VARAM būtu tiesīga veikt izlases kārtībā, gan saistībā ar nozares ministriju plānojot saistošo noteikumu tematiskas pārbaudes, gan reaģējot uz saņemtu informāciju gan no citām valsts pārvaldes institūcijām, gan no privātpersonām, tajā skaitā iesniegumu izskatīšanas ietvaros. Minētā kārtība savukārt nebūtu attiecināma uz saistošajiem noteikumiem par pašvaldības budžetu un saistošajiem noteikumiem teritorijas plānošanas jomā, kas ir pakļauti speciālo likumu regulējumam, kura ietvaros pašvaldības bauda zināmu autonomiju.

Tāpat Likumprojektā noteikts, ka arī nozares ministrijas, savas kompetences ietvaros konstatējot pašvaldības saistošo noteikumu vai atsevišķu to punktu prettiesiskumu, par to rakstveidā informē pašvaldību un VARAM, nosūtot attiecīgi argumentētu atzinumu. Šādā gadījumā pašvaldības dome izvērtē saņemto atzinumu un attiecīgi vai nu veic saistošo noteikumu pārskatīšanu, vai arī divu mēnešu laikā argumentēti lemj par atzinumā izteikto iebildumu neievērošanu, abos gadījumos par to informējot nozares ministriju un VARAM.

Likumprojektā saglabātas arī vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesības ar motivētu rīkojumu apturēt nelikumīgu domes izdoto saistošo noteikumu vai to atsevišķu punktu darbību. Satversmes tiesa 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 13., 14. punktā ir norādījusi, ka, lai tiktu nodrošināta vienota valsts pārvaldes organizācija, nepieciešams noteikt ikvienas valsts pārvaldes iestādes padotību. Eiropas vietējo pašvaldību hartas 8. panta pirmā daļa ļauj centrālajai varai veikt administratīvo pārraudzību pār vietējās pašvaldības darbību tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kas noteikti

konstitūcijā vai likumā. Turklāt no tiesiskas valsts principa pašvaldībai izriet pienākums savā darbībā ievērot padotību likumam un tiesībām, bet valstij – pienākums pārraudzīt, kā pašvaldība savā darbībā šo padotību ievēro, un, ja nepieciešams, panākt, lai tā tiktu ievērota. Tādēļ likumos (likumā "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likumā) ir noteikta pašvaldības padotība likumam un tiesībām atbilstoši tiesiskas valsts principam, tajā skaitā vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesības īstenot pašvaldības darbības pēckontroli likumā paredzētajos veidos. Šāda kārtība nodrošina valsts pienākumu veikt pašvaldību darbības tiesiskuma vispārējo pārraudzību, Satversmes tiesas kompetencē atstājot pašvaldības radīto tiesību normu satversmības izvērtēšanu.

Precizējot pašlaik spēkā esošo regulējumu, minētā kārtība ir paredzēta kā vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesības, pēc nepieciešamības izvēloties atbilstošākos instrumentus pašvaldības darbības kontrolei un saistošo noteikumu tiesiskuma nodrošināšanai. Līdz šim noteiktā kārtība (likuma "Par pašvaldībām" 49. panta pirmā daļa, saskaņā ar kuru ministrs "aptur" prettiesisku saistošo noteikumu darbību), tulkojot gramatiski, var tikt saprasta kā obligāta ministra rīcība, apturot prettiesisku saistošo noteikumu (vai citu normatīvo aktu) vai to punktu darbību. Praksē norma netiek piemērota tieši. Proti, katrā konkrētajā gadījumā VARAM vērtē prettiesiskuma būtiskumu un ietekmi uz ar saistošajiem noteikumiem regulēto jomu, kā arī atzinumā aicina pašvaldību pašu nodrošināt saistošo noteikumu tiesiskumu. Turklāt arī saistošo noteikumu neatbilstība Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 "Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi" prasībām norāda uz to prettiesiskumu, taču šāda neatbilstība var nebūt atzīstama par tik būtisku, lai vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs lemtu par saistošo noteikumu apturēšanu. Minētajā gadījumā VARAM kā pārraugošajai ministrijai ir tiesības piemērot citus pārraudzības instrumentus, kā piemēram, vērst pašvaldības uzmanību uz saistošo noteikumu vai to punktu prettiesiskumu un pašvaldībai attiecīgi izvērtēt izteiktos iebildumus un, atzīstot tos par pamatotiem, veikt to precizēšanu.

Būtiski, ka iepriekš minētās vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesības Likumprojektā nav attiecināmas uz pašvaldības izdotiem iekšējiem normatīvajiem aktiem, jo šādi akti pēc būtības nevar skart sabiedrības intereses. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta ceturto daļu iekšējais normatīvais akts ir saistošs tikai iestādei (tās struktūrvienībai, darbiniekiem) vai amatpersonām, attiecībā uz kurām tas izdots. Valsts īstenotajai pārraudzībai pār pašvaldībām ir jābūt samērīgai, ievērojot arī pašvaldības pašnoteikšanās tiesības, tajā skaitā noteikt savu iekšējo darba organizāciju. Tas gan nenozīmē, ka turpmāk pašvaldības varēs saistošajos noteikumos

regulējamus jautājumus atrunāt iekšējos normatīvajos aktos, tādējādi izvairoties no vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pārraudzības. Šajā sakarā būtiska ir konkrētās tiesību normas jēga, jautājumu loks, ko tā regulē, un intereses, kuras tā skar, kas atbilst arī Satversmes tiesas atziņām lietās par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesībām apturēt pašvaldības izdotus tiesību aktus (piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-07-05 15. punkts).

Likumprojekta izstrādes gaitā Ekonomikas ministrija norādīja, ka nākas saskarties ar to, ka pašvaldības savā darbā neievēro Brīvas pakalpojumu sniegšanas likuma 14. panta 2.¹ daļā un 15. panta sestajā daļā noteikto, ka pašvaldības dome papildus likumā "Par pašvaldībām" noteiktajam attiecīgos saistošos noteikumus saskaņo arī ar Ekonomikas ministriju, iesniedzot tai saistošos noteikumus un to paskaidrojuma rakstu likumā "Par pašvaldībām" noteiktajā kārtībā. Līdzīgi arī saistībā ar Ekonomikas ministrijas iespēju pārliecināties par pašvaldības saistošo noteikumu pakalpojumu jomā paziņojuma iesniegšanu Iekšēja tirgus informācijas sistēmā. Ņemot vērā minēto, Likumprojektā attiecībā uz pašvaldības saistošo noteikumu pirmspārbaudi noteikts, ka, lai izvērtētu saistošo noteikumu, kas reglamentē konkrēta pakalpojuma sniegšanas kārtību publiskās vietās, atbilstību Brīvas pakalpojumu sniegšanas likumam, pašvaldība atbilstoši šajā likumā noteiktajam tos nosūta atzinuma sniegšanai Ekonomikas ministrijai.

Saistošo noteikumu spēkā stāšanās

Likumprojektā noteikts, ka turpmāk vienīgā pašvaldības saistošo noteikumu oficiālā publikācija ir oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis", līdz ar to no šīs publikācijas esamības ir atkarīga arī saistošo noteikumu spēkā stāšanās. Atbilstoši pašlaik spēkā esošajam likumam "Par pašvaldībām" (45. panta piektā daļa) novadu domēm ir tiesības izvēlēties saistošos noteikumus un to paskaidrojuma rakstu publicēt oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" vai vietējā laikrakstā, vai bezmaksas izdevumā. Obligāta pašvaldības saistošo noteikumu publicēšana oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" garantēs to vienkāršāku un ērtāku pieejamību plašākam sabiedrības lokam, kā arī pašvaldību darbības uzraudzības institūcijām. Vienlaikus pašvaldībām paredzētas tiesības saistošos noteikumus papildus publicēt arī citos veidos (informatīvajā izdevumā, oficiālajā tīmekļvietnē).

Saistošo noteikumu pieejamības nodrošināšana vienuviet izriet arī no Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plāna 2019. – 2022. gadam (pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/307037>) 4.4.5. pasākuma, kas paredz nodrošināt visu ārējo normatīvo aktu, tai skaitā visu pašvaldību saistošo noteikumu, pieejamību vienuviet (oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis"), lai vecinātu piesaistīto ārējo investīciju apjomu, no Latvijas Ceturtā nacionālā atvērtās pārvaldības rīcības plāna 2020. –

2021. gadam 4. apņemšanās 2. punkta 4. apakšpunkta (pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/312544>), kā arī 2020. gada 18. augustā Ministru kabineta sēdē zināšanai pieņemtā Tieslietu ministrijas izstrādātā informatīvā ziņojuma "Par oficiālās publikācijas un tiesiskā informācijas nodrošināšanas funkciju izpildi", atbalstot risinājumu, ka pēc attiecīga finansējuma piešķiršanas, publikācija oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un publicēto tiesību aktu sistematizācija vortālā Likumi.lv informācijas iesniedzējam (t.sk. pašvaldībām) turpmāk būs bez maksas. Jautājumu par VSIA "Latvijas Vēstnesis" deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildei papildus nepieciešamā finansējuma piešķiršanu 2021. gadā un turpmākajos gados 1 391 328 euro apmērā Ministru kabinetā plānots izskatīt likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2021. gadam" ietvaros.

Administratīvās atbildības paredzēšana par pašvaldības saistošo noteikumu pārkāpumiem

Saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma, kas stājās spēkā 2020. gada 1. jūlijā, 2. panta trešo daļu administratīvos pārkāpumus, par tiem piemērojamos sodus un amatpersonu kompetenci administratīvo pārkāpumu procesā iestādē, ievērojot šajā likumā paredzētos administratīvās atbildības pamatnoteikumus, nosaka attiecīgo nozari regulējošajos likumos un pašvaldību saistošajos noteikumos. Pašvaldību saistošajiem noteikumiem, kuros ir noteikta administratīvā atbildība par to pārkāpumiem, ir jāiekļaujas Administratīvās atbildības likumā noteiktajā administratīvās atbildības sistēmā, no kuras izriet, ka pašvaldības dome saistošajos noteikumos ir tiesīga paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu tikai tad, ja atbildība par attiecīgajiem pārkāpumiem jau nav paredzēta nozari regulējošajos likumos.

Pašlaik administratīvo sodu sistēmā ietverti 125 nozaru likumi, kuros paredzēts administratīvās atbildības regulējums (saskaņā ar Administratīvās atbildības ceļvedī norādīto informāciju. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/administrativa-atbildiba/visi/>). Daļā no nozaru likumiem noteiktas arī pašvaldību iestāžu amatpersonu tiesības veikt administratīvā pārkāpuma procesu (līdz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanai un/vai izskatīt pašu administratīvā pārkāpuma lietu) par konkrētiem likuma normu pārkāpumiem. Ja izmaiņas nozaru likumu regulējumos ir veiktas salīdzinoši nesenā laika periodā līdz Administratīvās atbildības likuma spēkā stāšanās brīdim 2020. gada 1. jūlijā, tad pēdējās izmaiņas likuma "Par pašvaldībām" 43. un 44. panta regulējumos par pašvaldību tiesībām izdot saistošos noteikumus, paredzot administratīvā atbildību par to pārkāpšanu, veiktas vien 2010. gadā. Līdz ar to minētās likuma "Par pašvaldībām" normas atzīstamas par novecojušām un daļā tās vairs neatbilst nozaru likumos jau iekļautajam regulējumam. Ņemot vērā iepriekš minēto, Likumprojekta regulējums par administratīvās atbildības

noteikšanu par pašvaldības saistošo noteikumu pārkāpšanu būtiski atšķiras no pašlaik spēkā esošā un ir veidots, ņemot vērā nozaru likumos jau ietvertu administratīvās atbildības regulējumu. Tādējādi Likumprojektā nav ietvertas pašvaldības tiesības paredzēt administratīvo atbildību par tādiem noteikumiem, kuru pārkāpšanas administratīvās atbildības regulējums ir iekļauts speciālajos nozaru likumos. Tāpat arī nav identificējami jautājumi, kādos pašvaldībām vēl papildus jau esošajam nozaru regulējumam būtu nepieciešams noteikt administratīvo atbildību par saistošo noteikumu pārkāpšanu.

Atbilstoši minētajam Likumprojektā netiek paredzēts regulējums par pašvaldības tiesībām paredzēt administratīvo atbildību par sabiedriskās kārtības noteikumu pārkāpšanu tādā redakcijā, kādā tas ir pašlaik spēkā esošajā likumā "Par pašvaldībām". Minēto jomu regulē Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā, kurā noteikta atbildība par tādiem pārkāpumiem sabiedriskās kārtības jomā kā aizlieguma atrasties uz ūdenstilpes ledus pārkāpšana (9. pants), alkoholisko dzērienu vai citu apreibinošo vielu lietošana publiskā vietā vai atrašanās publiskā vietā reibuma stāvoklī (10. pants), sīkais huligānisms (11. pants), maznozīmīga miesas bojājuma nodarīšana (12. pants), totalitāro režīmu simbolu izmantošana publiskā vietā (13. pants). Līdz ar to ar likumu sabiedriskā kārtība ir noteikta. Turklāt Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. panta pirmā daļa noteic administratīvo atbildību par sabiedriskās kārtības traucēšanu, pārkāpjot vispārpieņemtās uzvedības normas un traucējot personu mieru, iestāžu, komersantu vai citu institūciju darbu vai apdraudot savu vai citu personu drošību (sīkais huligānisms). Šī norma neskaidro vispārpieņemtās uzvedības normas, bet noteic administratīvo atbildību par vispārpieņemto uzvedības normu neievērošanu noteiktos gadījumos, kas pēc likumdevēja ieskata apdraud sabiedrisko kārtību. Tādējādi pašvaldību saistošajos noteikumos nav tiesiska pamata regulēt sabiedrisko kārtību, tostarp regulēt vispārpieņemtās uzvedības normas, kas pēc būtības ir nerakstītas uzvedības normas un kuras nav iespējams izsmeloši uzskaitīt. Ievērojot iepriekš minēto, ar sabiedriskās kārtību saistītus jautājumus būtu jāneregulē Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā III nodaļā, tādējādi nodrošinot vienotu un noteiktu sabiedrisko kārtību neatkarīgi no administratīvās teritorijas. Arī Satversmes tiesas 2004. gada 21. maija sprieduma lietā Nr. 2003-23-01 8. punktā skaidrots, ka likuma "Par pašvaldībām" 43. pants neuzliek pašvaldībai pienākumu izdot saistošos noteikumus. Lai pašvaldības varētu nodrošināt savu funkciju izpildi, likums tās pilnvaro noteiktos gadījumos izdot saistošos noteikumus. Līdz ar to saistošie noteikumi, paredzot

administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, izdodami tikai, lai pašvaldība varētu nodrošināt savu funkciju izpildi, bet nevis lai vispārīgi administratīvi sodītu par pārkāpumiem norādītajā jomā.

Vienlaikus Likumprojektā ir ietverts pilnvarojums izdot saistošus noteikumus un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu par pašvaldības publiskā lietošanā nodotu teritoriju, piemēram, parku, skvēru, bērnu rotaļu laukumu, stadionu, peldvietu, izmantošanu. Šādos saistošajos noteikumos varētu noteikt, piemēram, teritorijas izmantošanas ierobežojumus un aizliegumus, kas šobrīd tiek saistīti ar sabiedrisko kārtību. Sabiedriskā kārtība ir saistīta ar personas uzvedības noteikumiem. Tā kā personas uzvedībai pēc būtības ir vispārīgs raksturs – šādi sabiedriskās kārtības jautājumi ir nozares likuma regulējuma jautājums. Savukārt publiskā lietošanā nodotu teritoriju izmantošanas noteikumu mērķis ir noteikt kārtību, kādā tās ir lietojamas. Tādējādi katra pašvaldība, atbildot par savām publiskajām teritorijām, ir tiesīga noteikt to izmantošanas noteikumus, izņemot vispārīgus uzvedības noteikumus.

Atšķirībā no pašlaik spēkā esošā regulējuma Likumprojektā netiek paredzētas pašvaldības tiesības noteikt administratīvo atbildību par citiem likumos un Ministru kabineta noteikumos ietvertajiem jautājumiem. Administratīvās atbildības likuma 2. panta ceturtā daļa izsmeļoši nosaka, ka pašvaldības dome ir tiesīga izdot saistošos noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, likumā "Par pašvaldībām" noteiktajos gadījumos. Līdz ar to citos likumos vai Ministru kabineta noteikumos vairs nevar būt ietverts pilnvarojums saistošo noteikumu izdošanai, vienlaikus paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, tādēļ arī šāds pārpilnvarojums Likumprojektā ietverts netiek.

Vienlaikus Likumprojekts ir papildināts ar pilnvarojumu pašvaldībai izdot saistošos noteikumus ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanas jomā, izņemot daļā par ūdenssaimniecības pakalpojuma līgumu, jo Ūdenssaimniecības pakalpojumu likuma 6. panta piektajā daļā ietvertas pašvaldības domes tiesības saistošajos noteikumos paredzēt administratīvo atbildību par minētā panta ceturtās daļas 1., 2., 4. un 5. punktā minēto saistošo noteikumu pārkāpšanu un administratīvās atbildība pašā nozares likumā paredzēta netiek. Šāda kārtība neatbilst dekodifikācijai.

Likumprojekta pārejas noteikumos ietverts regulējums, kas nosaka, ka pašvaldības domei sešu mēnešu laikā pēc Likumprojekta spēkā stāšanās ir jāizvērtē uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdoto saistošo noteikumu atbilstība šim likumam (Likumprojektam) un jāizdod jauni saistošie noteikumi atbilstoši šajā likumā ietvertajam pilnvarojumam. Uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdotie saistošie noteikumi, ciktāl tie nav pretrunā ar šo

likumu, būtu spēkā līdz jaunu saistošo noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2021. gada 31. decembrim. Būtiski atzīmēt, ka Administratīvās atbildības likums stājās spēkā 2020. gada 1. jūlijā, kas nozīmē, ka pašvaldībām saistošie noteikumi, kuros paredzēta atbildība par to pārkāpšanu, nozaru likumu regulējuma ietvaros bija jāpārskata jau līdz Administratīvās atbildības likuma spēkā stāšanās brīdim.

Sabiedrības informēšana un iesaiste pašvaldības darbā

Pašvaldību publiskās varas avots tās autonomās kompetences jomā ir tajā dzīvojošie iedzīvotāji. Viens no būtiskākajiem pašvaldību neefektīvas darbības iemesliem ir nepietiekama iedzīvotāju iesaiste tās darbā. Nenoliedzami, veicinot iedzīvotāju iesaisti pašvaldības darbībā, tiek stiprināta vietējā līmeņa demokrātija, savstarpējā uzticēšanās, spēja uzņemt atbildību, sadarboties un panākt iedzīvotāju vajadzībām atbilstošākos un efektīvākos risinājumus.

Domnīcas "PROVIDUS" veidotajā pārskatā par iedzīvotāju iesaistes piemēriem Latvijas pašvaldībās (pieejams: http://providus.lv/article_files/3605/original/final_labots.pdf?1572008002) minēti vairāki veiksmīgas sabiedrības iesaistes piemēri – 38 piemēri no 21 Latvijas pašvaldības, vienlaikus atzīstot, ka sadarbībai atvērto pašvaldību varētu būt vairāk, ņemot vērā, ka Latvijā darbojas 119 pašvaldības. Tāpat 2018. gadā Valsts kanceleja sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomi veica divas aptaujas par sabiedrības līdzdalību valsts un pašvaldību iestāžu darbā. Minēto aptauju rezultātu kopsavilkumā norādītas šādas problēmas: sabiedrība vēlas iesaistīties agrīnā stadijā, valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu informācija par līdzdalības iespējām lielākoties nav savlaicīga, pietiekama un saprotama, trūkst konstruktīvas diskusijas, trūkst atgriezeniskās saites un informācijas par līdzdalības rezultātu, attiecīgi zūd motivācija iesaistīties. Arī Valsts kancelejas 2019. gada oktobra aptaujā "Ideju Talka: Izsaki savu viedokli par atvērto pārvaldību" minētās problēmas daļēji atkārtoti 2018. gadā konstatēto: informācija par līdzdalības iespējām nav pieejama savlaicīgi un vienuviet, trūkst proaktīvas uzrunāšanas par iesaisti, līdzdalība nav "gribēta", bet drīzāk formāla, trūkst ērtas iespējas viedokļa sniegšanai un jēdzīgi organizēta konsultāciju procesa, iniciatīvu izsekojamības, trūkst atgriezeniskās saites un līdzdalības rezultātu popularizēšanas, iedzīvotāju uzrunāšanai neizmanto skaidru un saprotamu izteiksmi.

Iepriekš norādītā informācija nepārprotami liecina par nepieciešamajām izmaiņām sabiedrības iesaistē pašvaldības darbā. Minēto jautājumu būtu iespējams risināt, pašvaldību darbā ieviešot tādas sabiedrības iesaistes veidus, kas atzīstami par efektīviem tieši salīdzinoši nelielākām iedzīvotāju grupām, piemēram, konkrēta pagasta vai pilsētas, vai pilsētas apkaimes iedzīvotājiem. Jāņem vērā, ka tiesības līdzdarboties

pašvaldību darbā pastāv arī pašlaik, taču ne vienmēr tādas tiek veicinātas un izmantotas no sabiedrības puses. Likumprojekta ietvaros sabiedrības iesaistīšanas process padarīts kā ikdienas pašvaldības darbā klātesoša sastāvdaļa, tajā ietvertie sabiedrības iesaistes veidi pavērs plašākas iespējas iedzīvotājiem piedalīties pašvaldības darbā, turklāt, radīs līdzvērtīgas iesaistes iespējas, kādas jau pastāv nacionālā līmenī.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, Likumprojektā ietverti konkrēti sabiedrības iesaistes veidi, to organizācijas un darbības principi, neliedzot iespēju pašvaldībām pēc saviem ieskatiem pielietot arī citus par efektīviem atzītus iedzīvotāju iesaistes institūtus. Vienlaikus, ņemot vērā citu ārējo normatīvo aktu regulējumu, Likumprojektā aprakstītie sabiedrības iesaistes veidi piemērojami gadījumos, kad sabiedrības iesaistes kārtību nenosaka citi likumi vai Ministru kabineta noteikumi.

Informatīvie izdevumi

Likumprojektā iekļauts pašvaldības informatīvo izdevumu skaidrojums, ar to saprotot periodisku iespiedtehniskā izdotu materiālu, kuru pašvaldība izplata savā administratīvajā teritorijā un kurā tā informē vietējos iedzīvotājus par autonomo funkciju izpildi, pašvaldības izdotajiem tiesību aktiem un to skaidrojumiem, kā arī publicē šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteikto informāciju saistībā ar pašvaldības darbu. Vispārīgi informatīvo izdevumu pašvaldība izdod ne biežāk kā vienu reizi mēnesī. Šis ierobežojums neattiecas uz informatīvajiem izdevumiem, kuros publicē tikai informāciju par pašvaldības sagatavotajiem saistošo noteikumu projektiem vai izdotajiem tiesību aktiem un to skaidrojumus, kā arī informāciju ārkārtējās situācijas, izņēmuma stāvokļa, katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā. Vienlaikus nav paredzēts, ka pašvaldība informatīvajā izdevumā publicētu izstrādē esošo vai pieņemto saistošo noteikumu vai citu tiesību aktu pilnu tekstu, kas ir atrodams pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē vai pieejams pašvaldības administrācijā klātienē. Tas ievērojami ietaupītu pašvaldības resursus informatīvo izdevumu izdošanai, jo tie vairs netiktu paredzēti kā obligāta saistošo noteikumu publicēšanas vide, bet kalpotu kā koncentrētas un iedzīvotājiem būtiskas ikdienas informācijas par pašvaldības darbu avots.

Likumprojektā paredzēts, ka pašvaldību informatīvā izdevuma noformējuma prasības nosaka Ministru kabinets, divu mēnešu laikā pēc likumprojekta spēkā stāšanās izdodot attiecīgus noteikumus. Minētais regulējums nepieciešams, lai noteiktu vienotu pašvaldību informatīvo izdevumu veidolu. Līdzvērtīgi Valsts kancelejas īstenotā projekta "Valsts un pašvaldības iestāžu tīmekļvietņu vienotā platforma" ietvaros pašlaik aktuālajam jautājumam par pašvaldību tīmekļvietņu vienoto platformu, arī vienots informatīvo izdevumu veidols

būtiski atvieglotu informācijas pieejamību un vienotu uztveramību gan personām, gan institūcijām.

Publiskā apspriešana

Publiskā apspriešana kā viens no sabiedrības līdzdalības veidiem, kas paredzēts Likumprojektā, tiek rīkota par tādiem pašvaldības autonomas kompetences jautājumiem, kuru izvērtēšanā nepieciešams noskaidrot iedzīvotāju viedokli, tādējādi nodrošinot šāda jautājuma izlemšanu pēc iespējas atbilstošāk vairākuma no pašvaldības iedzīvotāju uzskatiem. Publiskā apspriešana rīkojama pēc pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotāju, domes vai domes priekšsēdētāja iniciatīvas un pamatojoties uz domes lēmumu. Konkrētu kārtību, kādā organizējama publiskā apspriešana, nosaka katras pašvaldības nolikumā. Būtiski, ka Likumprojektā regulētā publiskā apspriešana nav piemērojama gadījumiem, ko jau pašlaik regulē speciālie normatīvie akti. Šis Likumprojektā ietvertais regulējums nemaina sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas kārtību, ko jau pašlaik pašvaldības īsteno, piemēram, teritorijas plānojuma, attīstības programmas, būvniecības ieceru publiskai apspriešanai, bet paplašina pašvaldības iespēju iesaistīt tās darbā vietējos iedzīvotājus.

Vienlaikus, ņemot vērā atsevišķu jautājumu finansiālo un politisko nozīmi, Likumprojektā paredzēto publisko apspriešanu nevar rīkot par pašvaldības budžetu, pašvaldības pakalpojumu maksu, nodokļu vai nodevu likmēm, pašvaldības amatpersonu iecelšanu amatā un atbrīvošanu no tā, kā arī par jautājumiem, par kuriem izdodams administratīvais akts vai kas ir citu institūciju kompetencē.

Likumprojektā noteikts minimālais publiskās apspriešanas norises ilgums, kas ir vismaz 30 dienas. Noteiktais termiņš pielīdzināts Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumos Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā" noteiktajam, ka publiskās apspriešanas laiks ir ne īsāks par 30 dienām, ja normatīvajos aktos nav noteikts citādi. Līdzīgi arī attiecībā uz kopsavilkuma par publiskās apspriešanas rezultātiem gatavošanu – pašvaldībai ir pienākums apkopot paustos viedokļus, apstiprināt minēto kopsavilkumu un triju darba dienu laikā to publiskot.

Kolektīvais iesniegums

Likumprojektā paredzēts, ka noteiktam Latvijas pilsoņu skaitam, kuri iesnieguma iesniegšanas dienā ir sasnieguši 16 gadu vecumu un kuru dzīvesvieta ir deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, ir tiesības pašvaldības domei iesniegt kolektīvo iesniegumu par tās kompetencē esošiem jautājumiem. Kolektīvais iesniegums, ja tas atbilst Likumprojektā noteiktajām prasībām, ir obligāti izskatāms pašvaldības domes sēdē.

Minētais sabiedrības iesaistes veids paredzēts arī Saeimas kārtības ruļļa 5.³ nodaļā "Kolektīvā iesnieguma izskatīšana". Tātad, iekļaujot minēto regulējumu Latvijas Republikas

Saeimas darbībā, likumdevējs to ir atzinis par efektīvu instrumentu sabiedrības iesaistes nodrošināšanai. Turklāt arī Saeimas kārtības ruļļa regulējumā ir paredzēts, ka kolektīvo iesniegumu ir tiesīgi iesniegt tie Latvijas pilsoņi, kuri iesnieguma iesniegšanas dienā ir sasnieguši 16 gadu vecumu, ne tikai pilngadīgas personas, tādējādi veicinot jauniešu iesaistīšanos valsts pārvaldes darbā.

Kolektīvā iesnieguma būtība ir nevis risināt sadzīviskus un no pakalpojumu sniegšanas izrietošus jautājumus, bet gan tādas jautājumus, kas saistīti ar konkrētas teritorijas attīstību un sabiedrības interesēm kopumā. Vairāku līdzesniedzēju iesniegums tiek izskatīts Iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā, taču kolektīvā iesnieguma izskatīšanai tiktu noteikts speciāls regulējums, kas attiecināms uz gadījumiem, kad nepieciešams risināt būtiskus ar pašvaldības attīstību saistītus jautājumus, un pašvaldības administrācijas sniegtā atbilde šāda jautājuma risināšanai nebūtu uzskatāma par pietiekamu.

Likumprojektā paredzēts, ka kolektīvā iesnieguma iesniedzēju skaitu nosaka atbilstoši pašvaldības administratīvajā teritorijā reģistrēto iedzīvotāju skaitam pēc aktuālajiem Iedzīvotāju reģistra datiem attiecīgā gada 1. janvārī:

1) novada pašvaldībā:

a) līdz 15 000 iedzīvotāju – 100 iesniedzēju; (*četrās no jaunveidojamām novadu pašvaldībām*)

b) no 15 000 līdz 30 000 iedzīvotāju – 200 iesniedzēju; (*astoņpadsmit no jaunveidojamām novadu pašvaldībām*)

c) vairāk kā 30 000 iedzīvotāju – 300 iesniedzēju; (*trīspadsmit no jaunveidojamām novadu pašvaldībām*)

2) valstspilsētas pašvaldībā, izņemot Rīgas valstspilsētas pašvaldību, – 300 iesniedzēju; (*Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils*)

3) Rīgas valstspilsētas pašvaldībā – 2 000 iesniedzēju.

Lai nodrošinātu kolektīvā iesnieguma izskatīšanas izsekojamību pašvaldības domē, tiek noteikta par attiecīgo iesniegumu atbildīgā pašvaldības institūcija, kurai ir pienākums sešu mēnešu laikā no domes lēmuma pieņemšanas sniegt atskaiti domes sēdē par kolektīvā iesnieguma virzību. Savukārt atklātības principa ietvaros pašvaldībai ir pienākums regulāri apkopot un publicēt pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē aktuālo informāciju par kolektīvā iesnieguma virzību un tā izskatīšanas rezultātiem, kā arī regulāri par to informēt personu, kura pilnvarota pārstāvēt kolektīvā iesnieguma iesniedzējus.

Iedzīvotāju valde

Likumprojektā paredzētais sabiedrības līdzdalības veids – iedzīvotāju valdes pēc būtības ir pašvaldības iedzīvotāju "acis, ausis, sajūtas" par pašvaldības darbu, funkciju izpildi, nepieciešamajiem uzlabojumiem u.tml. Ar minēto sabiedrības līdzdalības veidu vietējā pilsoniskā sabiedrībā tiek veicināta demokrātija, vairots un mobilizēts sociālais kapitāls, veicinot iedzīvotāju savstarpēju sadarbību un saskaņotu rīcību

kopējam labumam, tajā skaitā palīdzot risināt iedzīvotāju problēmas.

Iedzīvotāju valde pašvaldībā darbojas kā konsultatīva kolektīva institūcija, kas nodrošina novada pašvaldības teritoriālā iedalījuma vienību (pagastu un pilsētu) iedzīvotāju interešu pārstāvību domē. Pēc būtības iedzīvotāju valde konsultē pašvaldību par jautājumiem, kas skar attiecīgās teritoriālā iedalījuma vienības iedzīvotāju intereses, vai nodod pašvaldībai iedzīvotāju viedokli par šiem jautājumiem, tādējādi tuvinot lēmumu pieņemējus pašvaldības (domes deputātus) iedzīvotājiem. Vienlaikus paredzēts arī instruments iedzīvotāju viedokļa iesniegšanai domē – iedzīvotāju valdes tiesības iesniegt lēmuma projektus izskatīšanai domes sēdē. Iesniegtie lēmumu projekti domes sēdē ir izskatāmi obligāti, kas nozīmē, ka domei nav atstāta izvēles iespēja attiecībā uz konkrētā lēmuma neiekļaušanu domes sēdes darba kārtībā un lemšanu par jautājuma turpmāko virzību.

Atbilstoši Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā (pārejas noteikumu 11. punkta 2. apakšpunkts) paustajai likumdevēja gribai iedzīvotāju valdi paredzēts veidot tikai novada teritoriālā iedalījuma vienībās (pilsētās, pagastos), kas veido salīdzinoši savrupas vietējās kopienas, kuru interešu pārstāvībai domē ir būtiskāka nozīme, atšķirībā no novada administratīvā centra un valstspilsētas pašvaldības, kur jau pašreiz dažādas iedzīvotāju grupas (biedrības u.c.) aktīvi iesaistās un seko līdzī lēmumu pieņemšanas procesam domē.

Iedzīvotāju valdes darbības termiņš ir četri gadi, un tās darba organizāciju, valdes locekļu skaitu un valdes kompetenci, ievērojot Likumprojekta nosacījumus, nosaka pašvaldības domes apstiprinātā nolikumā. Tādējādi pašvaldības domei tiek dota rīcības brīvība regulēt atsevišķus ar iedzīvotāju valdes darbību saistītus jautājumus, kā piemēram, nosakot jautājumus, par kuriem dome prasa valdes viedokli pirms lēmuma pieņemšanas.

Ņemot vērā, ka pašvaldību teritoriālās vienības var būt ar ļoti mazu iedzīvotāju skaitu, Likumprojektā noteikts, ka valdi ir jāievēl teritoriālā iedalījuma vienībā, kuras iedzīvotāju skaits pārsniedz 1 000 iedzīvotājus atbilstoši aktuālajiem Iedzīvotāju reģistra datiem attiecīgā gada 1. janvārī. Ja iedzīvotāju skaits ir mazāks, minētais jautājums ir atstāts pašvaldības domes kompetencē – veidot vai neveidot iedzīvotāju valdi šādā teritoriālā iedalījuma vienībā, jeb veidot vairāku vienību kopīgu iedzīvotāju valdi. Teritoriālā iedalījuma vienībā, kurā iedzīvotāju skaits nepārsniedz 1 000 iedzīvotājus, valdē ievēl piecus locekļus. Teritoriālā iedalījuma vienībā, kurā iedzīvotāju skaits pārsniedz 1 000 iedzīvotājus, vai teritoriālā iedalījuma vienībās, kurās tiek vēlēta kopīga valde, valdē ievēl no pieciem līdz septiņiem locekļiem.

Iedzīvotāju valdes locekļa amats nav algots, šīm personām nav arī valsts amatpersonas statusa. Vienlaikus pašvaldībai ir pienākums nodrošināt valdes darbībai nepieciešamās telpas, tehnisko aprīkojumu, kā arī segt citus ar tās darbību saistītos administratīvos izdevumus.

Iedzīvotāju valdes locekļu kandidātu var izvirzīt ne mazāk kā 10 teritoriālā iedalījuma vienības pilngadīgi iedzīvotāji, kuru reģistrētā dzīvesvieta ir attiecīgās teritoriālā iedalījuma vienības teritorijā vai kuriem pieder likumā noteiktā kārtībā reģistrēts nekustamais īpašums attiecīgajā teritoriālā iedalījuma vienības teritorijā. Nepieciešamais atbalsta skaits ir noteikts salīdzinoši neliels, tādējādi dodot iespēju uz minēto amatu kandidēt pēc iespējas plašākam kandidātu skaitam, ar nosacījumu, ka viņi ir apliecinājuši piekrišanu savas kandidatūras izvirzīšanai.

Likumprojekta darba grupas ietvaros tika saņemti dažādi priekšlikumi iedzīvotāju valdes ievēlēšanai, tajā skaitā, ka šādu valdi ievēlē iedzīvotāju kopsapulcē. Tomēr, ņemot vērā pašlaik pašvaldībās konstatēto, ka iedzīvotāji salīdzinoši pasīvi iesaistās pašvaldības darbā, šāda ievēlēšanas kārtība ir uzskatāma par neefektīvu un atsevišķās situācijās, kopsapulces dalībnieku skaitam nesasniedzot noteikto apmēru, arī par neīstenojamu. Ņemot vērā minēto, Likumprojektā paredzēts, ka iedzīvotāju valdi ievēl un izmaiņas tās sastāvā apstiprina dome. Par valdes locekļu kandidātiem balso ar vēlēšanu zīmēm vienlaikus par visiem izvirzītajiem kandidātiem. Valdē ir ievēlēti tie valdes locekļu kandidāti, kuri ir saņēmuši visvairāk balsu.

Iedzīvotāju valdes darbs tiek organizēts atklātās sēdēs, kuras notiek ne retāk kā reizi ceturksnī. Valdē izskatāmos jautājumus var ierosināt arī pārējie teritoriālā iedalījuma vienības iedzīvotāji, biedrības un nodibinājumi, kā arī komersanti. Lai nodrošinātu iedzīvotāju valdes sadarbību ar pašvaldību, Likumprojektā paredzētas iedzīvotāju valdes tiesības lūgt pašvaldības administrācijas viedokli par valdes sēdē izskatāmu jautājumu un uzaicināt pašvaldības administrācijas pārstāvi vai domes deputātu (tajā skaitā domes priekšsēdētāju) uz valdes sēdi.

Ņemot vērā plānotās administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu un ievērojamo pēc 2021. gada pašvaldību vēlēšanām jaunievēlētajām pašvaldības domēm pārskatāmo jautājumu loku, Likumprojekta pārejas noteikumos norādīts, ka iedzīvotāju valdi izveido sešu mēnešu laikā pēc 2021. gada pašvaldību vēlēšanās ievēlētās domes sanāksšanas uz pirmo sēdi.

Līdzdalības budžets

Konceptuālais ziņojums "Par līdzdalības budžeta ieviešanu Latvijā" izskatīts Ministru kabinetā un atbalstīts ar Ministru kabineta 2020. gada 14. maija rīkojumu Nr.268 "Par konceptuālo ziņojumu "Par līdzdalības budžeta ieviešanu Latvijā"".

Līdzdalības budžets vai sabiedrības līdzņemta budžetēšana (angl. *participatory budgeting*) ir sabiedrības līdzdalības veids, kura ietvaros pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotāji lemj par pašvaldības gadskārtējā budžeta daļas izlietojumu. Līdzdalības budžets ir viena no iespējām kā veicināt sabiedrības līdzdalību pašvaldību darbībā, tajā skaitā veicinot abu pušu sadarbību, ņemot vērā, ka iedzīvotājs būs tas, kurš piedāvās risinājumu kādai sev, savai kopienai vai teritorijai nozīmīgai problēmai. Tāpat līdzdalības budžets mazinās iedzīvotājos sajūtu par to, ka pašvaldība nesniedz pietiekamu atgriezenisko saiti, jo metode paredz mērķtiecīgu pašvaldības komunikāciju un sadarbību ar pašvaldības iedzīvotājiem.

Ministru kabineta 2020. gada 12. maija sēdē tika atbalstīts VARAM sagatavotais konceptuālais ziņojums "Par līdzdalības budžeta ieviešanu Latvijā", kas paredz likumā noteikt to, ka pašvaldībām ir iespēja īstenot līdzdalības budžetu, ievērojot nacionālā līmenī definētos ievērojamos principus.

Likumprojekts paredz, ka pašvaldība gadskārtējā pašvaldības budžetā paredz finansējumu līdzdalības budžetam vismaz 0,1 procenta apmērā no pašvaldības vidējiem viena gada iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa faktiskajiem ieņēmumiem, kas tiek aprēķināti par pēdējiem trīs gadiem (administratīvi teritoriālās reformas rezultātā jaunveidojamo pašvaldību gadījumā tas būtu provizoriski no 5 183 *euro* Līvānu novada pašvaldības gadījumā līdz 661 650 *euro* Rīgas valstspilsētas pašvaldības gadījumā). Šāda pieeja finansējuma apjoma noteikšanā nodrošina to, ka, jo vairāk nodokļi tiek samaksāti, jo lielāks ir finansējums, par kuru iedzīvotājiem ir tiesības lemt pašiem. Līdz ar to līdzdalības budžets varētu kalpot arī kā papildu motivācija iedzīvotājiem un komersantiem maksāt nodokļus.

Lai nodrošinātu līdzdalības budžeta finansējuma teritoriāli līdzvērtīgu sadali, pašvaldība lemj par teritoriālo mērogu līdzdalības budžeta procesa organizēšanai, līdzdalības budžeta finansējumu iedalot pa līdzdalības budžeta plānošanas vienībām (teritorijām), ko nosaka pašvaldības attīstības programmā. Plānošanas vienības ne vienmēr var būt novada pašvaldības administratīvi teritoriālā iedalījuma vienības vai pilsētas apkaimes/mikrorajoni. Tās var būt administratīvi teritoriālā iedalījuma vienību vai pilsētu apkaimju/mikrorajonu grupas, lai nesadrumstalotu kopējo līdzdalības budžeta finansējumu un nodrošinātu pienācīgu finansējumu viena projekta īstenošanai. Tāpat arī pašvaldības dome var paredzēt, ka līdzdalības budžeta plānošanas vienība ir visa pašvaldības administratīvā teritorija.

Līdzdalības budžeta tematisko tvērumu un plānotos rezultātus sabiedrības ierosinātiem projektiem pašvaldība nosaka attīstības programmā, tajā skaitā ņemot vērā iedzīvotāju aktualizētās vajadzības, kas var būt gan ieguldījums infrastruktūrā, gan citās jomās. Projektu

iesniegšanu un atlasi pašvaldība organizē katrā līdzdalības budžeta plānošanas vienībā. Projektu pieteikumu iesniegšanai ir jāparedz vismaz 30 dienas. Projekta izstrādē ievērojamas šādas prasības: projekta iesniedzējs ir attiecīgajā līdzdalības budžeta plānošanas vienībā deklarēta fiziska persona vai reģistrēta juridiskā persona, kurā nav pašvaldības dalības; projekts paredz ieguldījumu pašvaldības īpašumā; projekta paredzētie ieguldījumi ir ekonomiski pamatoti, nodrošina veikto investīciju uzturēšanu un ilgtspēju, kā arī projekta rezultāts ir plaši pieejams iedzīvotājiem, uz publiskā lietošanā pašvaldībai piederošas zemes.

Par noteiktajiem kritērijiem atbilstošajiem projektiem tiek organizēts balsojums, kurā var piedalīties pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotāji, kuri ir sasnieguši vismaz 16 gadu vecumu, kā arī līdzdalības budžeta plānošanas vienībā deklarētie iedzīvotāji, kurā tiek organizēta projektu atlase, izņemot novada administratīvo centru. Par novada administratīvajā centrā plānotajiem projektiem var balsot novadā deklarētie iedzīvotāji, ņemot vērā administratīvā centra nozīmi darba iespēju un pakalpojumu nodrošināšanā – par novada administratīvajā centrā plānotajiem projektiem var balsot visi attiecīgā novada iedzīvotāji, kam šī teritorija ir funkcionālais teritorijas centrs un kuru intereses, īpaši infrastruktūras kontekstā, atsevišķos gadījumos varētu nesakrist ar centra iedzīvotājiem, kuru interesēs nav nodrošināt pakalpojumu pieejamību attālo teritoriju iedzīvotājiem. Pašvaldībai pēc iespējas būtu jānodrošina, ka iedzīvotāju balsošana par projektiem var norisināties gan klātienē, gan elektroniski. Par iesniegtajām iniciatīvām lēmumu pieņem iedzīvotāji balsojot. Atbalstītās iniciatīvas īsteno pašvaldība, projekta īstenošanu uzsākot trīs mēnešu laikā pēc projektu konkursa rezultātu paziņošanas. Prakse rāda, ka ieteicamais periods, kurā būtu iespējams īstenot uzvarējušās idejas ir viens gads, lai iedzīvotāji pēc iespējas ātrāk varētu redzēt to, ka viņu darbam ir bijis arī rezultāts, un motivētu iedzīvotājus līdzdalības budžetā piedalīties arī turpmāk. Taču ir jāreķinās arī ar izņēmumu gadījumiem, piemēram, ar apjomīgākiem projektiem, kuru realizēšanai ir nepieciešams vairāk kā viens gads. Tas ir pieļaujams, bet pašvaldībai ir jānodrošina komunikācija gan ar projekta iesniedzēju, gan sabiedrību kopumā, paskaidrojot galvenos iemeslus tam, kādēļ projekta īstenošana aizņems vairāk laika, tādā veidā arī izglītojot iedzīvotājus par to, kā ikdienā darbojas pašvaldība.

Līdzdalības budžeta nolikums ir saistošie noteikumi, kuros nosaka līdzdalības budžeta īstenošanas kārtību, tajā skaitā pašvaldības institūciju, kas nodrošina projektu atlasu un uzrauga līdzdalības budžeta īstenošanu, projekta pieteikuma formu, projektu iesniegšanas termiņu, kas nevar būt īsāks par 30 dienām, projektu atlases kritērijus, balsošanas veidu (klātienē, elektroniski) un kārtību, balsošanas termiņu, kas nevar būt īsāks par 14 dienām, balsu skaitīšanu un īstenojamo projektu noteikšanu.

Pašvaldības referendums

Likumprojektā noteikts, ka pašvaldība likumā noteiktā kārtībā ir tiesīga rīkot pašvaldības referendumu. Vienlaikus saskaņā ar Likumprojekta pārejas noteikumiem šī norma stājas spēkā vienlaikus ar likumu par pašvaldību referendumiem. Šis Likumprojekta regulējums ir analogs likuma "Par pašvaldībām" 61.³ panta un pārejas noteikumu 23. punkta nosacījumiem.

VARAM jau 2012. gadā izstrādāja, un Ministru kabinets 2013. gada 8. un 15. janvāra sēdē izskatīja un atbalstīja, bet 2013. gada 30. janvārī iesniedza Saeimā likumprojektu "Vietējo pašvaldību referendumu likums", kas pašreiz ir Saeimā izskatīšanā pirms otrā lasījuma (likumprojekts Nr. 162/Lp13). Minētā likumprojekta mērķis ir veicināt vietējās pašvaldības iedzīvotāju līdzdalību vietējās nozīmes jautājumu lemlēmšanā, un tas nosaka jautājumus, par kuriem var ierosināt un rīkot vietējās pašvaldības referendumu, pašvaldības referenduma finansēšanas avotu, kā arī kārtību, kādā ierosināms un rīkojams pašvaldības referendums gan klātienē, gan elektroniski un paziņojami tā rezultāti.

Pašvaldības darbības kontrole un amatu savienošanas ierobežojumi

Pašvaldību darbības funkcionālā pārraudzība

Saskaņā ar likumprojektu (arī likuma "Par pašvaldībām" 5. panta piektā daļa) valsts tiešās pārvaldes iestādēm un amatpersonām var būt likumos paredzētajos gadījumos un noteiktajā kārtībā piešķirta kompetence pašvaldības darbības likumības pārraudzībā. Atsevišķi uzsvērta šādas pārraudzības iespējamība sociālās drošības un bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, kas, kā jau minēts kontekstā ar saistošo noteikumu tiesiskuma izvērtējumu pirms to spēkā stāšanās, īpaši skar tieši mazaizsargāto personu kategoriju interešu aizsardzību. Pašvaldību darbības pārraudzība var attiekties vienīgi uz šīs darbības likumības izvērtējumu. Savukārt speciālajos nozaru likumos pēc nepieciešamības var tikt precizēti valsts tiešās pārvaldes īstenotās pārraudzības tiesiskie līdzekļi, konkretizējot arī būtiskākos sociālās drošības un bērnu tiesību aizsardzības jautājumus, pār kuriem veicama pastiprināta pašvaldības darbības likumības uzraudzība.

Amatu savienošanas ierobežojumi

Likuma "Par pašvaldībām" 38. panta otrās daļas 4. punktā noteikts, ka papildus likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" noteiktajiem amatu savienošanas ierobežojumiem pašvaldības domes deputāts nedrīkst ieņemt attiecīgās pašvaldības iestādes vadītāja vai viņa vietnieka amatu, izņemot iestādē, kas realizē šā likuma 15. panta pirmās daļas 4., 5. un 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas (gādāt par iedzīvotāju izglītību, rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību, nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu). Satversmes tiesas 2019. gada 17. decembra sprieduma lietā

Nr. 2019-03-01 11.2. punktā norādīts, ka minētajā normā ietvertu amatu savienošanas ierobežojumu mērķis ir nodrošināt to, ka persona pašvaldībā vienlaikus neieņem vairākus tādus amatus, kuri atrodas padotības attiecībās. Proti, pašvaldības domes uzdevums ir uzraudzīt pašvaldības iestāžu darbu, bet, ja pašvaldības domes deputāts vienlaikus ir arī pašvaldības iestādes vadītājs, tas var tieši skart šīs uzraudzības veikšanu, jo pašvaldības domes deputāti pieņem lēmumus, kas tieši ietekmē domes padotībā esošās iestādes. Minētajā spriedumā Satversmes tiesa ir detalizēti analizējusi likuma "Par pašvaldībām" 38. panta otrās daļas 4. punktā ietvertu ierobežojumu pamatojumu un sprieduma 14.1. punktā Satversmes tiesa secina, ka likumdevēja noteiktie izņēmumi no amatu savienošanas ierobežojumiem sasniedz leģitīmo mērķi, jo paplašina to personu loku, kuras būs ieinteresētas kandidēt uz pašvaldības domes deputāta amatu, nebaidoties zaudēt jau ieņemto amatu. Nenoliedzami, salīdzinoši mazās pašvaldībās pārāk plaši amatu savienošanas ierobežojumi ietekmētu to darba kvalitāti. Tādējādi secināms, ka noteiktie izņēmumi ir tieši saistīti ar atbilstošas kvalifikācijas speciālistu trūkumu mazās pašvaldībās, kā rezultātā ir pieļauti amatu savienošanas aizlieguma ierobežojumi.

Viens no šī Likumprojekta izstrādes mērķiem saskaņā ar Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 228. punktu ir nodrošināt laikmetīgu pārvaldību pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas, skaidrāk nodalot lēmējvaru no izpildvaras. Ņemot vērā, ka pēc administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas ievērojami mainīsies lielākās daļas pašvaldību administratīvo teritoriju robežas un līdz ar to arī iedzīvotāju skaits, iepriekš minētie izņēmumi amatu savienošanas ierobežošanai vairs nebūs aktuāli un Likumprojektā nav saglabāti. Pēc būtības ierobežojums pašvaldības iestādes vadītājam un viņa vietniekam ieņemt domes deputāta amatu nodrošina izpildvaras nošķiršanu no lēmējvaras, tādējādi realizējot efektīvu un caurskatāmu pārvaldes modeli. Labas pārvaldības principa ietvaros nav pieļaujama tāda situācija, ka persona vienlaikus ieņem divus amatus, kuri atrodas padotības attiecībās, kā tas ir, ja persona ieņem amatu pašvaldības domē (deputāts) un vienlaikus ir pašvaldības iestādes vadītājs vai viņa vietnieks.

Pārvaldes lēmumu tiesiskuma kontrole

Atšķirīgi no esošā tiesiskā regulējuma Likumprojektā noteikts, ja VARAM konstatē domes pieņemta pārvaldes lēmuma prettiesiskumu, tad pēc vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra ierosinājuma domei ir pienākums pārvaldes lēmumu atkārtoti izskatīt tuvākajā domes sēdē un lemt par pārvaldes lēmuma atcelšanu vai grozīšanu pilnībā vai daļā, vai atstāt to negrozītu, domes lēmumā norādot šādas rīcības pamatojumu. Minētā kārtība praksē daļēji pastāv arī pašlaik, ja VARAM, konstatējot

pārvaldes lēmuma pieņemšanas tiesiskajā pamatojumā vai saturā neatbilstības ārējo normatīvo aktu prasībām, norāda uz to pašvaldībai, taču Likumprojektā tiek normatīvi nostiprināts pašvaldības domes pienākums pārskatīt attiecīgo pārvaldes lēmumu un par domes nolemto informēt VARAM trīs darba dienu laikā pēc lēmuma parakstīšanas. Vienlaikus minētais regulējums nav attiecināms uz administratīvajiem aktiem, kam tiek piemērots administratīvā procesa likumā noteiktais regulējums. Tādējādi tiks stiprināta domes atbildība par pieņemtajiem lēmumiem un to tiesiskuma paaugstināšana.

Pašvaldības paskaidrojums

Līdzīgi pašlaik pastāvošajai kārtībai Likumprojektā ir paredzētas vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra tiesības prasīt pašvaldības skaidrojumu, ja ir konstatēta ārējo normatīvo aktu neievērošana vai tiesas spriedumu neizpilde no pašvaldības puses. Atšķirībā no esošā regulējuma Likumprojektā noteikts, ka šāds paskaidrojums tiek prasīts nevis no domes priekšsēdētāja, bet no pašvaldības domes kā pašvaldības lēmēj institūcijas (orgāna). Turklāt paskaidrojumu varēs prasīt ne tikai par pašvaldības institūciju, bet arī pašvaldības amatpersonu darbībām, tādējādi paplašinot līdz šim noteikto atbildības loku. Būtiski norādīt, ka šī paskaidrojuma mērķis ir tikai esošās situācijas un apstākļu noskaidrošana, VARAM kā pašvaldību pārraugošajai ministrijai turpmāk lemjot par pašvaldības darbības tiesiskuma nodrošināšanas pasākumiem. Vienlaikus, ja paskaidrojums no pašvaldības puses sniegts netiek, tas ir uzskatāms par ārējā normatīvā aktā noteiktās kārtības neievērošanu un pārraudzības ietvaros VARAM ir iespējams pielietot citus Likumprojektā noteiktos pašvaldības pārraudzības instrumentus.

Domes atlaišana

Atšķirīgi no pašlaik esošā regulējuma Likumprojektā nav iekļauta pazīme, kas līdz šim noteica, ka Latvijas Republikas Saeima var atlaist pašvaldības domi tikai atkārtota regulējumā noteiktā pārkāpuma pieļaušanas gadījumā (nepilda vai pārkāpj Satversmi, likumus, Ministru kabineta noteikumus vai arī nepilda tiesas spriedumus, pieņem lēmumus un veic darbības jautājumos, kas ir Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu vai tiesas kompetencē). Minētā pazīme ir izslēgta, jo arī viens noteiktās tiesiskās kārtības pārkāpums var tikt atzīts par būtisku kaitējumu sabiedrības interesēm kopumā, kas nepieļauj pašvaldības domes darbības turpināšanu. Atkārtotības konstatēšana minētajās situācijās apgrūtinātu Latvijas Republikas Saeimai noteikto tiesību īstenošanu.

Likumprojektā kā domes atlaišanas iemesls vairs netiek atsevišķi noteikts tāds domes pārkāpums kā lēmumu pieņemšana un darbību veikšana jautājumos, kas ir Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu vai tiesas kompetencē. Šāda rīcība ir atzīstama par prettiesisku un neatbilstošu ārējiem normatīvajiem aktiem, kas skaidri nosaka

pašvaldības domes kompetences ietvaru, līdz ar to šāda domes rīcība ir uzskatāma par attiecīgo ārējo normatīvo aktu (Latvijas Republikas Satversmes, saistošu starptautisko tiesību aktu, likumu vai Ministru kabineta noteikumu) pārkāpumu, kas ir noteikts kā pamats domes atlaišanai.

Jautājumu loks, par ko ir iespējama domes atlaišana, papildināts ar nosacījumu, ja dome nenodrošina pašvaldības administrācijas darbības tiesiskumu. Vairums gadījumu, kad personas par pašvaldības pārkāpumiem vērsas augstāk stāvošās iestādēs, ir saistīti ar pašvaldības administrācijas darbu, tajā skaitā iestāžu – būvvaldes, bāriņtiesas, pašvaldības policijas un sociālā dienesta – darbu. Likumprojekta izstrādes gaitā arī Ekonomikas ministrija vērsa uzmanību, ka praksē ir konstatēti gadījumi, kad vietējā pašvaldība neievēro normatīvo regulējumu būvniecības jomā. Tas izpaužas kā normatīvā regulējuma nepareiza interpretācija un piemērošana, kas īstenojas prettiesisku administratīvo aktu pieņemšanā vai prettiesiskā faktiskā rīcībā. Turklāt ir konstatēti gadījumi, kad šāda rīcība kļūst par regulāru praksi attiecīgās pašvaldības teritorijā. Likumprojektā ietvertais regulējums par domes tiešu atbildību par pašvaldības administrācijas darbības tiesiskumu preventīvi nodrošinās pašvaldības administrācijas rīcības tiesiskuma augstāku iekšējo kontroli pašā pašvaldībā. Vienlaikus, gan Ministru kabinetam lemjot par domes atlaišanas ierosināšanu, gan Saeimai lemjot par domes atlaišanu, katrā konkrētajā gadījumā ir jāvērtē šī instrumenta piemērošanas samērīgums attiecībā pret pieļauto pārkāpumu būtiskumu.

Likumprojektā papildus paredzēts, ka pašvaldības domi var atlaist arī gadījumā, ja tā nav iecēlusi pašvaldības izpilddirektoru sešu mēnešu laikā pēc sanāksšanas uz pirmo sēdi vai pēc izpilddirektora atlaišanas vai atkāpšanās. Minētais regulējums Likumprojektā iekļauts, ņemot vērā pašvaldības izpilddirektora nozīmīgo lomu pašvaldības darbā. Situācija, kurā pašvaldība ilgstoši veic savu darbību bez minētās amatpersonas, nav pieļaujama un neatbilst labas pārvaldības principam, līdz ar to tā var būt par pamatu pašvaldības domes atlaišanai.

Pašvaldības manta un finanšu kontrole

Izslēgts pašvaldības pirkuma tiesību institūts

Informatīvā ziņojuma "Par pašvaldību likuma izstrādi" izstrādes gaitā tika saņemts Tieslietu ministrijas ierosinājums jaunajā pašvaldību darbības regulējumā neiekļaut pašvaldību pirkuma tiesību institūtu. Tieslietu ministrija vērsa VARAM uzmanību, ka 25 gadu laikā pašvaldību pirkuma tiesību institūts nav attīstījies. Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju 2017. gadā 14 gadījumos pašvaldības informējušas zemesgrāmatu nodaļu par pieņemto lēmumu par pirkuma tiesību izmantošanu, 2018. gadā attiecīgi – 18 gadījumos, savukārt uz 2019. gada 15. jūliju – vien piecos gadījumos. Tieslietu ministrijas ieskatā gan nekustamā īpašuma īpašnieka, gan pašvaldības patērētie

resursi atteikuma no pirmpirkuma tiesībām pieņemšanā un izsniegšanā būtu vērtējami kā nesamērīgi pret ieguvumiem, ko šāda kārtība dod.

Piemēram, 2018. gadā zemesgrāmatā kopumā tika iesniegti 11 887 pašvaldības atteikumi no pirmpirkuma tiesību izmantošanas. Pieņemot, ka ceļā uz pašvaldību un dokumentu iesniegšanai/saņemšanai jāpavada viena stunda, ņemot vērā ceļā patērējamās finanšu līdzekļus, 2018. gadā administratīvās izmaksas nekustamā īpašuma īpašniekam vien sastādīja 351 976 *euro* (175 987,82*2). Papildus jāērķinās ar izmaksām, kuras rodas pašvaldībai attiecībā uz nekustamā īpašuma īpašnieka pieņemšanu, pašvaldības lēmuma par atteikumu izmantot pirmpirkuma tiesības pieņemšanu un tā izsniegšanu. Turklāt jāņem vērā, ka Ministru kabineta 2010. gada 28. septembra noteikumos Nr. 919 "Noteikumi par vietējo pašvaldību pirmpirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem" noteiktajos gadījumos lēmumu par atteikšanos no pirmpirkuma tiesībām jāpieņem pašvaldības domei). Līdz ar to Tieslietu ministrija izteikusi aicinājumu no minētā institūta atteikties.

Vienlaikus pašvaldības funkciju izpildei nepieciešama nekustamā īpašuma atsavināšana ir iespējama Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma regulējuma ietvaros. Kā viens no argumentiem pašvaldības pirmpirkuma tiesību institūta saglabāšanai pašvaldību darbības tiesiskajā regulējumā no pašvaldību pārstāvju puses norādīta iespēja ierobežot nepatiesu pirkuma summu norādīšanu atsavināšanas darījumos. Šajā jautājumā gan norādāms, ka pašvaldības funkcijās neietilpst uzraudzīt, lai nekustamo īpašumu darījumos tiktu norādītas to patiesās atsavināšanas vērtības. Pēc būtības pašvaldības pirmpirkuma tiesība ir neefektīva un viegli apejama, kā arī nesniedz praktisku labumu pašām pašvaldībām. Pašvaldību pirmpirkuma tiesības tiek izmantotas ārkārtīgi reti, pastāv augsts to apiešanas risks, bet pati procedūra līdz lēmuma pieņemšanas brīdim par pirmpirkuma tiesību izmantošanu var aizņemt nesamērīgi ilgu laiku. Atsakoties no minētā institūta, daļai nekustamā īpašuma īpašnieku tiks vienkāršotas nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanas procedūras, samazināsies zemesgrāmatu tiesnešu noslogotība (samazināsies reģistrējamo domājamo daļu skaits, kas pašreiz ir ļoti augsts, jo īpašuma pārdošana pa domājamām daļām ir izplatīts pašvaldības pirmpirkuma tiesību apiešanas veids; tādējādi samazināsies iesniedzamo nostiprinājuma lūgumu skaits). Ievērojot iepriekš minēto, pašvaldību pirmpirkuma tiesību institūts Likumprojektā iekļauts netiek.

Pašvaldību gada publiskie pārskati

Atšķirībā no pašlaik spēkā esošā tiesiskā regulējuma Likumprojektā nav iekļautas prasības pašvaldības gada publiskā pārskata sagatavošanai un tā saturam, jo gada publisko pārskatu saturu un izstrādes kārtību nosaka Ministru kabineta 2010. gada 5. maija noteikumi Nr. 413 "Noteikumi

par gada publiskajiem pārskatiem". Zaudējot spēku likumam "Par pašvaldībām", pārskatāms tā regulējums (72. pants) attiecībā uz pašvaldības gada publiskā pārskata saturu un nepieciešamības gadījumā precizējams minēto Ministru kabineta noteikumu regulējums.

Pašvaldības finanšu revīzija

Likumprojekta regulējums par finanšu revīzijas veikšanu par saimnieciskā gada pārskatu precizēts atbilstoši Revīzijas pakalpojumu likumā noteiktajam revīzijas pakalpojuma regulējumam un revīzijas tiesīgajām personām. Vienlaikus regulējumā atbilstoši Valsts kontroles priekšlikumam (skatīt likumprojektu "Grozījumi likumā "Par pašvaldībām"", Nr.60/Lp13) iekļauts nosacījums, ka finanšu pārskata revīzijas apjomā atbilstoši Valsts kontroles norādījumiem iekļauj arī citus ar pašvaldības finanšu izlietojumu un rīcību saistītus jautājumus, ja par tiem Valsts kontrole ir informējusi Latvijas Zvērinātu revidentu asociāciju līdz pārskata gada 30. martam. Revīzija pilnā apmērā tiek finansēta no pašvaldības budžeta līdzekļiem.

Pašvaldību sadarbība

Jaunajā regulējumā saglabātas pašvaldību iespējas savu funkciju izpildes nodrošināšanai un iedzīvotāju interešu aizsardzībai izmantot dažādas sadarbības formas, izņemot gadījumus, kad citos normatīvos aktos noteikts konkrēts sadarbības veids. Tāpat arī saglabāts regulējums, kas paredz pašvaldību tiesības veidot kopīgas iestādes, lai arī tas līdz šim nav bijis plaši pielietots instruments (2018. gadā bija 11 pašvaldību kopīgas iestādes). Likumprojektā precizēts, ka pašvaldību kopīgā iestāde tiek veidota tikai pašvaldību uzdevumu vai funkciju izpildes nodrošināšanai.

Ir konstatējamas vairākas jomas, kurās valstspilsētu un apkārtnējo novadu pašvaldībām, kā arī novaru pašvaldībām savā starpā būtu jāsadarbojas, lai nodrošinātu saskaņotu teritorijas attīstību, labāk izmantotu ekonomisko potenciālu un nodrošinātu labu dzīves kvalitāti iedzīvotājiem, piemēram, sabiedriskais transports, teritorijas plānošana, investīciju plānošana. Turklāt Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pārejas noteikumu 25. punkts paredz: lai nodrošinātu administratīvi teritoriālās reformas mērķu sasniegšanu, pēc 2021. gada 1. jūlija Daugavpils valstspilsētas pašvaldība ar Augšdaugavas novada pašvaldību, Jelgavas valstspilsētas pašvaldība ar Jelgavas novada pašvaldību, Liepājas valstspilsētas pašvaldība ar Dienvidkurzemes novada pašvaldību, Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība ar Rēzeknes novada pašvaldību un Ventspils valstspilsētas pašvaldība ar Ventspils novada pašvaldību sadarbojas ilgspējīgas attīstības stratēģijas un attīstības programmas izstrādē un izveido kopīgas sadarbības institūcijas šādās jomās: civilā aizsardzība, izglītība un atkritumu apsaimniekošana.

Kopīgu iestāžu dibināšana ir viena no iespējamajām šādas sadarbības formām konkrētu jautājumu kopīgai plānošanai un īstenošanai. Vienlaikus likumprojektā tiek paredzēta arī

iespēja izveidot pašvaldību kopīgu komisiju kā pašvaldību savstarpējās sadarbības formu kopīgu uzdevumu veikšanā un autonomo funkciju izpildes nodrošināšanā. Kopīgo komisiju izveides un darbības principi ir līdzīgi pašvaldību kopīgām iestādēm, vienlaikus neparedzot kopīgai komisijai savu budžetu un personālu kā iestādei. Darba organizācijas ziņā kopīgā komisija darbojas līdzīgi kā citas pašvaldību komisijas.

Atšķirībā no likuma "Par pašvaldībām" regulējuma Likumprojektā nav ietverts jautājums par sadarbības apvienību veidošanu, jo tās pēc likumā ietvertā raksturojuma ir pielīdzināmas pašvaldību kopīgajām iestādēm, līdz ar to nav saskatāms pamatojums šādas sadarbības formas nodalīšanai.

Pašvaldības un Ministru kabinets

Pašvaldību darbības tiesiskais regulējums papildināts ar Ministru kabineta locekļa vai viņa pilnvarota pārstāvja tiesībām piedalīties domes sēdē un sniegt viedokli jautājumā, kas skar attiecīgās nozares politiku. Minētais regulējums Likumprojektā iekļauts, lai veicinātu pašvaldību un Ministru kabineta savstarpējo sadarbību, kā arī nozares politikas tuvināšanu pašvaldības īstenotajai politikai attiecīgajā jomā. Vienlaikus minētā kārtība noteikta tikai kā Ministru kabineta tiesības un ir ar informējošu un padomdevēja raksturu.

Likumprojektā atbilstoši praksei arī precizēta Ministru kabineta un pašvaldības pārstāvošās biedrības (pašreiz biedrība "Latvijas Pašvaldību savienība") ikgadējo sarunu domstarpības protokola iesniegšanas kārtība Saeimai, proti, vienlaikus ar gadskārtējo valsts budžeta likumprojektu. Ņemot vērā Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9. panta piekto daļu (ja spēku zaudē normatīvā akta izdošanas tiesiskais pamats (augstāka juridiska spēka tiesību norma, uz kuras pamata izdots cits normatīvais akts), tad spēku zaudē arī uz šā pamata izdots normatīvais akts vai tā daļa), līdz ar likuma "Par pašvaldībām" spēka zaudēšanu, spēku zaudēs arī Ministru kabineta 2004. gada 6. jūlija noteikumi Nr. 585 "Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses", kas satur novecojušas un praksē nestrādājošas normas. Pieņemot Likumprojektu, tiks izstrādāts arī jauns regulējums par Ministru kabineta un pašvaldību interešu saskaņošanu.

Par atsevišķu regulējumu galvaspilsētai

Saskaņā ar informatīvo ziņojumu "Par pašvaldību likuma izstrādi", kas izskatīts un pieņemts zināšanai Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija sēdē, jaunajā pašvaldību darbības tiesiskajā regulējumā bija paredzēts iekļaut atsevišķu regulējumu galvaspilsētai, ņemot vērā tās ievērojamo iedzīvotāju skaitu, salīdzinot ar citām Latvijas pilsētām, un galvaspilsētas darbības specifiku.

Likumprojekta izstrādes darba grupas ietvaros tika izteikts Rīgas domes un Latvijas Lielo pilsētu asociācijas aicinājums Likumprojektā atsevišķu regulējumu galvaspilsētai neietvert, norādot, ka, ņemot vērā 2020. gada septembra sākumā notikušās Rīgas domes ārkārtas vēlēšanas, nepieciešama

		atsevišķa diskusija par minēto jautājumu ar jaunievēlēto Rīgas domi. Turklāt šāda regulējuma neesamība nerada draudus attiecīgo galvaspilsētas funkciju pildīšanai, ko Rīgas pilsētas pašvaldība sadarbībā ar attiecīgajām valsts tiešās pārvaldes vai citām institūcijām ir veiksmīgi īstenojusi arī līdz šim (sevišķi, attiecībā par ārvalstu amatpersonu vizīšu, publisku kultūras pasākumu un citu reprezentatīvu un izklaides pasākumu organizēšanu). Ņemot vērā minēto, atsevišķs regulējums galvaspilsētai Likumprojektā nav iekļauts.
3.	Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un publiskas personas kapitālsabiedrības	Likumprojekta izstrādei ar VARAM valsts sekretāra 2019. gada 19. jūnija rīkojumu Nr. 1-2/81 (grozīts ar 2020. gada 10. septembra rīkojumu Nr. 1-2/123) izveidota VARAM darba grupa jauna pašvaldību likuma izstrādei, nosakot tiesības darba grupā pieaicināt valsts un pašvaldību institūciju pārstāvjus, kā arī pieprasīt darba grupas uzdevumu pildīšanai nepieciešamo informāciju no kompetentajām institūcijām. Ņemot vērā minēto, darba grupā pastāvīgi vai atsevišķu jautājumu diskusijai papildus tika iesaistītas šādas institūcijas: Tieslietu ministrija, Finanšu ministrija, Labklājības ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Iekšlietu ministrija, Kultūras ministrija, Valsts kanceleja, Valsts kontrole, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Lielo pilsētu asociācija, atsevišķas pašvaldības, Latvijas Pilsoniskā alianse, Latvijas Lauku forums, nodibinājums "Sabiedrības Līdzdalības Fonds" (ManaBals), Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, Latvijas Jaunatnes padome, Reģionālo attīstības centru apvienība, Latvijas Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrību apvienība.
4.	Cita informācija	Nav

II. Tiesību akta projekta ietekme uz sabiedrību, tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu		
1.	Sabiedrības mērķgrupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē vai varētu ietekmēt	Vietējās pašvaldības, to iedzīvotāji, juridiskās personas, citi privāto un publisko tiesību subjekti, kuru darbība ir saistīta ar pašvaldībām.
2.	Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību un administratīvo slogu	Likumprojekta regulējums tiešā veidā tautsaimniecības attīstību neietekmēs. Likumprojekts ietekmēs pašvaldības un to iedzīvotājus kopumā, ņemot vērā izmaiņas pašvaldību darbībā, kā arī ieviestos sabiedrības iesaistes mehānismus, kas ikvienam dos iespēju aktīvāk līdzdarboties pašvaldības darbā. Visu pašvaldību saistošo noteikumu pieejamība vienuviet (tiek publicēti oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un sistematizēto tiesību aktu portālā Likumi.lv.) vecinās piesaistīto ārējo investīciju apjomu. 2020. gada 18. augustā

		<p>Ministru kabinets pieņēma zināšanai Tieslietu ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu "Par oficiālās publikācijas un tiesiskā informācijas nodrošināšanas funkciju izpildi" un atbalstīja risinājumu, ka pēc attiecīga finansējuma piešķiršanas, publikācija oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un publicēto tiesību aktu sistematizācija vortālā Likumi.lv informācijas iesniedzējam (t.sk. pašvaldībām) turpmāk būs bez maksas. Tāpat arī saņemts atbalsts risinājumam, ka visus pašvaldību saistošos noteikumus (tajā skaitā pašvaldības nolikumu, budžetu un tā grozījumus, ar teritoriālo attīstības plānošanu saistītos saistošos noteikumus pilnā apjomā (ja tehniski nav iespējams – plānojumam un grafiskajai daļai veidot saites uz Geolatlviija.lv dokumentiem) utt.) par valsts budžeta līdzekļiem izsludina oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un nodrošina to sistematizāciju tiesību aktu vortālā Likumi.lv, vienlaikus paredzot, ka pašvaldībām ir tiesības saistošo noteikumu papildu pieejamību nodrošināt ar pašvaldību bezmaksas izdevumu starpniecību un arī citos veidos.</p> <p>Ievērojot minēto, palielināsies administratīvais slogs Tieslietu ministrijai (oficiālajam izdevējam – VSIA "Latvijas Vēstnesis").</p>
3.	Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums	<p>Nav precīzi aprēķināms.</p> <p>Pašvaldībām palielināsies administratīvās izmaksas, organizējot kolektīvā iesnieguma izskatīšanu, iedzīvotāju valdes darbību, līdzdalības budžeta īstenošanu, kas paredz jaunas papildu administratīvas procedūras, kas pašreiz netiek īstenotas.</p> <p>Pašvaldībām, zemesgrāmatām un nekustamo īpašumu pircējiem un pārdevējiem samazināsies administratīvās izmaksas līdz ar pašvaldības pirkuma tiesību izslēgšanu. VSIA "Latvijas Vēstnesis" deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildei gadā papildus nepieciešams finansējums 1 391 328 <i>euro</i> apmērā.</p>
4.	Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums	Projekts šo jomu neskar
5.	Cita informācija	Nav

III. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem							
Rādītāji	2021		Turpmākie trīs gadi (<i>euro</i>)				
	saskaņā ar valsts budžetu kārtējam gadam	izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar valsts budžetu	2022		2023		2024
			saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru	izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021. gadam	saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru	izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022. gadam	saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

		kārtējam gadam					
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Budžeta ieņēmumi	0	0	0	0	0	0	0
1.1. valsts pamatbudžets, tai skaitā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi	0	0	0	0	0	0	0
1.2. valsts speciālais budžets	0	0	0	0	0	0	0
1.3. pašvaldību budžets	0	0	0	0	0	0	0
2. Budžeta izdevumi	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	Nav precīzi aprēķināms
2.1. valsts pamatbudžets	0	0	0	0	0	0	0
2.2. valsts speciālais budžets	0	0	0	0	0	0	0
2.3. pašvaldību budžets	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	Nav precīzi aprēķināms
3. Finansiālā ietekme	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	Nav precīzi aprēķināms
3.1. valsts pamatbudžets	0	0	0	0	0	0	0
3.2. speciālais budžets	0	0	0	0	0	0	0
3.3. pašvaldību budžets	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	0	Nav precīzi aprēķināms	Nav precīzi aprēķināms
4. Finanšu līdzekļi		0	0	0	0	0	0

papildu izdevumu finansēšanai (kompensējoš u izdevumu samazinājumu norāda ar "+" zīmi)	0						
5. Precizēta finansiālā ietekme		0		0		0	0
5.1. valsts pamatbudžets	0	0	0	0	0	0	0
5.2. speciālais budžets		0		0		0	
5.3. pašvaldību budžets		0		0		0	
6. Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins (ja nepieciešams, detalizētu ieņēmumu un izdevumu aprēķinu var pievienot anotācijas pielikumā)	Nav precīzi aprēķināms						
6.1. detalizēts ieņēmumu aprēķins							
6.2. detalizēts izdevumu aprēķins							
7. Amata vietu skaita izmaiņas	Nav						
8. Cita informācija	<p>Līdzdalības budžeta ieviešanai nav ietekmes uz valsts budžetu. Nacionālā līmenī, piesaistot ārvalstu finanšu instrumentu finansējumu, ir nepieciešams radīt IT platformu vai integrēt šo rīku kādā no esošajām platformām, kura nodrošinātu iespēju ideju iesniegšanai un balsošanai. Tāpat, esošo resursu ietvaros vai piesaistot ārvalstu finanšu instrumentu finansējumu, tiks nodrošināta pašvaldību metodiskā vadība līdzdalības budžeta ieviešanai un izglītojošie pasākumi sabiedrībai.</p> <p>Līdzdalības budžeta ieviešana neietekmē pašvaldību budžetu, jo neparedz papildus finansējuma piešķiršanu, bet esošā budžeta izlietojumu pēc</p>						

līdzdalības budžeta principiem. Vienlaikus pašvaldībai ir jārēķinās ar administratīvajiem izdevumiem, lai līdzdalības budžetu būtu iespējams īstenot. Sākotnējās līdzdalības budžeta īstenošanas izmaksas varētu būt ievērojamas, tomēr, ja process tiek īstenots ikgadēji, šīm izmaksām ir tendence samazināties, jo cilvēki jau ir iepazinusi procesu.

Pašvaldībai, īstenojot līdzdalības budžetu, ir jārēķinās ar sekojošām administratīvajām izmaksām. Pirmkārt, ir jārēķinās ar izmaksām līdzdalības budžeta īstenošanas modeļa sagatavošanā, iesniegto ideju vērtēšanā un iedzīvotāju konsultēšanā (gan pirms projektu ideju iesniegšanas, gan pēc tam vēlāk, kad idejas ir apstiprinātas). Šajā ziņā ir jārēķinās ar papildu cilvēkresursiem darbam ar līdzdalības budžeta projektu izvērtēšanu un īstenošanu. Piemēram, Gdaņskas gadījumā tika izveidota atsevišķa nodaļa, kas strādā ar līdzdalības budžeta jautājumiem. Sākotnēji tajā strādā tikai divi cilvēki, bet tagad jau pieci. Savukārt, Tartu gadījumā procesa izstrādes posmā tika noslēgts konsultāciju līgums ar "E-governance Academy", kas palīdzēja izstrādāt modeli, savukārt, pašvaldībā ar līdzdalības budžeta jautājumiem strādā pašvaldības sabiedrisko attiecību nodaļa.

Otrkārt, ir jāparedz izmaksas sabiedrības mobilizēšanai un līdzdalības budžeta popularizēšanas nodrošināšanai. Sabiedrības informēšanai ir ļoti būtiska nozīme, lai veiksmīgi ieviestu līdzdalības budžetu. Piemēram, Tartu pašvaldība izmantoja lielus ekrānus, ar kuru palīdzību tika popularizēts līdzdalības budžets. Gdaņskas pašvaldība izvietoja reklāmas uz sabiedriskā transporta, kā arī balsošanas etapā, brauca uz katru pilsētas apkaimi, kurā veselu dienu stāvēja telts ar pašvaldības pārstāvjiem un aicināja iedzīvotājus balsot par idejām un skaidroja iedzīvotājiem neskaidros jautājumus par līdzdalības budžetu. Mārketinga izmaksas ir ļoti dažādas, piemēram, Tartu mārketinga budžets pirmajā gadā bija 8 000 *euro*, savukārt, Gdaņskas 2019. gada līdzdalības budžeta mārketinga budžets bija 64 300 *euro*. Rīgas gadījumā mārketināšanai tika izmantoti salīdzinoši nelieli līdzekļi, piemēram, tika izgatavoti informatīvi plakāti. Projekts arī neilgi tika reklamēts masu informācijas līdzekļos, ar kuriem Rīgas domei ir slēgts līgums un notiek sadarbība, piemēram, avīzēs.

Jautājumu par VSIA "Latvijas Vēstnesis" deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildei papildus nepieciešamā finansējuma piešķiršanu 2021. gadā un turpmākajos gados 1 391 328 *euro* apmērā, Ministru kabinetā izskatīs likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2021. gadam" ietvaros.

IV. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

1.	Saistītie tiesību aktu projekti	<p>Saskaņā ar Likumprojektā ietvertu pilnvarojumu Ministru kabinets divu mēnešu laikā pēc Likumprojekta stāšanās spēkā izdod šādus noteikumus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) par kārtību, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses (līdz jaunu Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās dienai piemērojami Ministru kabineta 2004. gada 6. jūlija noteikumi Nr. 585 "Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses", ciktāl tie nav pretrunā ar Likumprojektu);
----	---------------------------------	--

	<p>2) par pašvaldības informatīvo izdevumu noformējumu.</p> <p>Likumprojektā paredzēts, ka Ministru kabinets divu mēnešu laikā pēc Likumprojekta spēkā stāšanās:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pieņem nepieciešamos grozījumus Ministru kabineta noteikumos, lai tos saskaņotu ar Likumprojektu; 2) izstrādā un iesniedz Saeimai likumprojektus par nepieciešamajiem grozījumiem citos likumos, lai tos saskaņotu ar Likumprojektu. <p>Minētie Ministru kabineta un likumu grozījumi pamatā saistīti ar atsauču precizēšanu normās, kurās ir norāde uz likumu "Par pašvaldībām".</p> <p>Likumi, kuros ietverta atsauce uz likumu "Par pašvaldībām":</p> <ul style="list-style-type: none"> - Administratīvās atbildības likums; - Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums; - Pievienotās vērtības nodokļa likums; - Nodokļu atbalsta pasākuma likums; - Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums; - Atkritumu apsaimniekošanas likums; - Brīvas pakalpojumu sniegšanas likums; - Publisko aģentūru likums; - Vides aizsardzības likums; - Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums; - Valsts pārvaldes iekārtas likums; - Meža likums; - likums "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību"; - likums "Par nekustamā īpašuma nodokli"; - Satversmes tiesas likums; - likums "Par zemes dzīlēm"; - likums "Par pašvaldību budžetiem"; - likums "Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās"; - likums "Par nodokļiem un nodevām"; - Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums; - likums "Par zemes privatizāciju lauku apvidos"; - likums "Par policiju". <p>Ministru kabineta noteikumi, kuros ietverta atsauce uz likumu "Par pašvaldībām":</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2018. gada 19. jūnija noteikumi Nr. 344 "Gada pārskata sagatavošanas kārtība"; - 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 755 "Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā";
--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - 2014. gada 2. decembra noteikumi Nr. 748 "Noteikumi par darījumiem ar lauksaimniecības zemi"; - 2011. gada 29. marta noteikumi Nr. 233 "Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums"; - 2010. gada 5. maija noteikumi Nr. 413 "Noteikumi par gada publiskajiem pārskatiem"; - 2009. gada 7. aprīļa noteikumi Nr. 300 "Ministru kabineta kārtības rullis"; - 2006. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 833 "Ekspluatācijas aizsargjoslu noteikšanas metodika gar ūdensvadu un kanalizācijas tīkliem"; - 2006. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 495 "Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" normu piemērošanas kārtība". <p>Līdz ar likuma "Par pašvaldībām" spēka zaudēšanu spēku zaudēs Ministru kabineta 2010. gada 28. septembra noteikumi Nr. 919 "Noteikumi par vietējo pašvaldību pirmpirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem". Saskaņā ar Likumprojektu sešu mēnešu laikā pēc šā likuma spēkā stāšanās pašvaldību domēm būs jāizvērtē uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdoto saistošo noteikumu atbilstība Likumprojektam un jāizdod jauni saistošie noteikumi atbilstoši Likumprojektā ietvertajam pilnvarojumam. Līdz jaunu saistošo noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2021. gada 31. decembrim piemērojami uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdotie saistošie noteikumi, ciktāl tie nav pretrunā ar Likumprojektu.</p>
2.	Atbildīgā institūcija	<p>Par Ministru kabineta noteikumu projektu izstrādi atbilstoši Likumprojektā ietvertajam pilnvarojumam ir atbildīga VARAM.</p> <p>Par nepieciešamo grozījumu izstrādi Ministru kabineta noteikumos un likumos, lai nodrošinātu to atbilstību Likumprojektam, ir atbildīga nozares ministrija, kuras pārziņā ir attiecīgie normatīvie akti.</p> <p>Par pašvaldību saistošo noteikumu pārskatīšanu un izdošanu ir atbildīgas pašvaldību domes.</p>
3.	Cita informācija	Nav

V. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām

Projekts šo jomu neskar.

VI. Sabiedrības līdzdalība un komunikācijas aktivitātes

1.	Plānotās sabiedrības līdzdalības un komunikācijas aktivitātes saistībā ar projektu	Sabiedrības līdzdalība Likumprojekta izstrādē nodrošināta, pirms Likumprojekta izsludināšanas Valsts sekretāru sanāsmē to publicējot VARAM un Ministru
----	--	--

		kabineta tīmekļvietnē 2020. gada 24. septembrī.
2.	Sabiedrības līdzdalība projekta izstrādē	Lai informētu sabiedrību par Likumprojektu un dotu iespēju izteikt par to viedokli, Likumprojekts un tā anotācija ievietoti VARAM tīmekļvietnē sadaļā "Sabiedrības līdzdalība" un Ministru kabineta tīmekļvietnē.
3.	Sabiedrības līdzdalības rezultāti	Likumprojekta sabiedriskās apspriešanas laikā VARAM un Ministru kabineta tīmekļvietnē saņemtie priekšlikumi vai iebildumi tiks apkopoti un publicēti.
4.	Cita informācija	Nav

VII. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām		
1.	Projekta izpildē iesaistītās institūcijas	Pašvaldības, Tieslietu ministrija (VSIA "Latvijas Vēstnesis").
2.	Projekta izpildes ietekme uz pārvaldes funkcijām un institucionālo struktūru. Jaunu institūciju izveide, esošu institūciju likvidācija vai reorganizācija, to ietekme uz institūcijas cilvēkresursiem	Likumprojekts ietekmēs pašvaldību institucionālo struktūru, to būtiski nepārveidojot, bet tikai uzlabojot līdz šim spēkā regulējumu. Nav plānota jaunu institūciju izveide, esošu institūciju likvidācija vai reorganizācija. Likumprojekta izpildes ietvaros iespējama cilvēkresursu palielināšana pašvaldības administrācijā (sevišķi attiecībā uz līdzdalības budžeta īstenošanas nodrošināšanu).
3.	Cita informācija	Nav

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs

Juris Pūce

Vīza:

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas
valsts sekretārs

Edvīns Balševics

Balgalve, 67026436

Dace.Balgalve@varam.gov.lv

Bergmane, 66016720

Marta.Bergmane@varam.gov.lv

Butņicka, 67026931

Jevgenija.Butnicka@varam.gov.lv

Oša, 67026555

Ilze.Osa@varam.gov.lv

Verners, 67026463

Valdis.Verners@varam.gov.lv